

Κεφάλαιο Δ: Οι εθνικισμοί σε σύγκρουση

Ένα πάγιο στερεότυπο απεικονίζει τα Βαλκάνια σαν την «πυριτιδαποθήκη της Ευρώπης». Οι αδιάκοπες εθνικές συγκρούσεις ανάμεσα σε στενόμυαλα και άπληστα κρατίδια αποτελούν μέρος της ίδιας εικόνας. Η εικόνα αυτή διαμορφώθηκε τον ύστερο 19^ο και τον πρώιμο 20^ο αιώνα και επιβεβαιώθηκε από τους Βαλκανικούς Πολέμους και τη δολοφονία του αρχιδούκα Φερδινάνδου στο Σεράγεβο, το 1914. Ωστόσο, αυτή η ωμή ιστορική εικόνα είναι σε μεγάλο βαθμό άδικη. Ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος μπορεί να ξεκίνησε από τη σύγκρουση μεταξύ Αυστροουγγαρίας και Σερβίας, αλλά η παγκόσμια σφαγή, την οποία όλοι γνωρίζουμε, σίγουρα δεν έγινε εξαιτίας κάποιων Βαλκάνιων. Επιπλέον, αν κοιτάξουμε συνολικά τον 20^ο αιώνα, η Νοτιοανατολική Ευρώπη έχει χαμηλή θέση στον κατάλογο των φρικαλεοτήτων που διαπράχθηκαν στη διάρκειά του. Βεβαίως, το γεγονός αυτό δεν απαλλάσσει τους εθνικισμούς της περιοχής από τις ευθύνες τους για τις μάταιες συγκρούσεις και τα φρικτά εγκλήματα τα οποία προκάλεσαν.

Σκοπός του διδακτικού υλικού που παρουσιάζουμε εδώ δεν είναι να απεικονίσει για άλλη μια φορά τις φρικαλεότητες των εθνικών συγκρούσεων της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Στην πραγματικότητα, προσπαθήσαμε να το αποφύγουμε αυτό. Εστίασαμε την προσοχή μας περισσότερο σε ορισμένες επιχειρηματολογίες και ιδεολογίες οι οποίες εκ πρώτης όψεως θα μπορούσαν να μοιάζουν απολύτως νόμιμες, αλλά σε τελική ανάλυση ώθησαν τους ανθρώπους να δράσουν με εξαιρετική βία. Πιστεύουμε πως η κριτική συζήτηση τέτοιου είδους πηγών μέσα στο μάθημα της ιστορίας δεν μπορεί παρά να βοηθήσει τους σημερινούς νέους και τις νέες να αποκτήσουν μεγαλύτερη ωριμότητα και υπευθυνότητα ως πολίτες.

Επίσης, σ' αυτό εδώ το κεφάλαιο θελήσαμε να δείξουμε πως οι εθνικές συγκρούσεις δεν διαρκούν για πάντα. Στην πραγματικότητα, η ιστορική εμπειρία της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και ακόμη περισσότερο ορισμένων άλλων ευρωπαϊκών περιοχών, αποδεικνύει ξεκάθαρα πως οι συγκρούσεις πράγματι έχουν ημερομηνία λήξης, πως οι εθνικές προκαταλήψεις και τα μίσση μπορούν ν' αντικατασταθούν από κάποιες περισσότερο θετικές στάσεις και πως ένας καλύτερος και ασφαλέστερος κόσμος μπορεί να δημιουργηθεί και *πράγματι* δημιουργήθηκε μέσα από τη δράση των ίδιων των ανθρώπων. Η άνοδος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η περίπτωση των γαλλο-γερμανικών σχέσεων κατά την τελευταία πεντηκονταετία αποτελούν, από αυτή την άποψη, ορισμένα άκρως ενθαρρυντικά παραδείγματα. Παρόμοιες βελτιώσεις είναι ήδη φανερές σε κάποιες περιοχές της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Ωστόσο, αυτές οι εξελίξεις δε σημαίνουν ότι το εθνικό κράτος πρόκειται να εξαφανιστεί ή να παραμεριστεί. Παρ' όλες τις προσδοκίες ότι τα εθνικά κράτη θα μαραθούν, είναι πλέον προφανές ότι, τουλάχιστον για ένα όχι ασήμαντο χρονικό διάστημα, το εθνικό κράτος θα παραμείνει ένα από τα κυριότερα δρώντα υποκείμενα στην ευρωπαϊκή και την παγκόσμια πολιτική. Η εθνική ταυτότητα θα εξακολουθήσει να είναι σημαντική στη διάρκεια της ζωής μας και ο τρόπος εξέλιξης των εθνικών κρατών θα επηρεάσει την ύπαρξή μας. Επομένως, είναι κεφαλαιώδους σημασίας ζήτημα το να φροντίσουμε τα εθνικά μας κράτη ν' αποδειχθούν ευνοϊκά πλαίσια για το κοινό μας μέλλον.

I. Ιδεολογίες που χρησιμοποιούνται στην κινητοποίηση για τη σύγκρουση

Δ-1. Εθνική προκατάληψη εναντίον των Γερμανών στην Κροατία (1866)

Όσο για εμένα, ποτέ δε θ' αγαπούσα μια ξανθιά Γερμανίδα. Κάποτε η κακή τύχη το 'φερε, να συ-

ναντήσω έναν τέτοιο γερμανό άγγελο της αιώνιας ειρήνης. Αποδείξαμε τον αμοιβαίο μας έρωτα κι έπειτα η γερμανιδούλα άρχισε να μου παίζει στο πιάνο *Les cloches du monastère*, κι εγώ άρχισα να χασμουριέμαι. Έπειτα άρχισε να μου διαβάζει τη

Βεργρουίνη του Μάθεσον, κι εγώ πήρα τον υπνάκο μου. Αναστέναζε αυτή η ξανθιά μισή ώρα κάθε μέρα εκείνη την εβδομάδα – όταν ήρθε η όγδοη μέρα, εγώ δεν ήμουν πια εκεί. Εγώ αγαπώ εκείνες τις διαβολομένες Κροάτισσες, που σε βάζουν να παλέψεις μαζί τους, όχι την ωχρή γερμανική Λουίζα, που όλα τα κάνει με μισή ψυχή σαν χλιαρή λεμονάδα.

Senoa, σ. 164.

Τι πιστεύει ο συγγραφέας για τις Γερμανίδες; Είναι αλήθεια αυτό που μας λέει; Εσείς ξέρετε άλλες προκαταλήψεις που κυκλοφορούν για διάφορους λαούς; Στη δική σας κοινότητα, ποιο έθνος ή ποια κοινωνική ομάδα αφορούν τα περισσότερα ανέκδοτα; Ποιος είναι, κατά τη δική σας γνώμη, ο ρόλος των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων; Έχουν καμιά πραγματική βάση;

Δ-2. Ο δόκτωρ Ριζά Νουρ θυμάται την άρνησή του να παντρευτεί μια ξένη (1910)

Παρακολουθήσαμε τότε τις συνεδριάσεις του κοινοβουλίου. Εκείνο τον καιρό μου έγιναν πολλές προτάσεις γάμου. Μια από τις υποψήφιες ήταν πολύ πλούσια και όμορφη. Η ίδια με ήθελε πάρα πολύ κι έκανε ό,τι περνούσε από το χέρι της για να με πάρει. Η καρδιά μου άρχισε να γλυστρά προς το μέρος της. **Ήταν όμως Αλβανή. Μόνο και μόνο γι' αυτό δεν την παντρεύτηκα. Έλεγα: «Σίγουρα χρειάζομαι μια Τουρκάλα.** Μέχρι τώρα δεν είχαμε ξένο αίμα μέσα στην οικογένειά μας».

Nur, σ. 318.

Πώς εξηγείτε τη στάση του συγγραφέα; Τι σκέφτεστε για την απόφασή του;

Δ-3. Διαφωνίες για τη Μεγάλη Ιδέα – μια συζήτηση ανάμεσα στον καθηγητή του συνταγματικού δικαίου Νικόλαο Σαρίπολο και τον βασιλιά Γεώργιο Α' (1877)

[...] εις εν Κράτος με πρωτεύουσαν την Κωνσταντινούπολιν, έχοντες δ' υπό τω σκήπτρω της Υ.Μ. προς τη Κρήτη, τη Θεσσαλία και τη Ήπειρω, την Θράκην,

την Μακεδονίαν, τον Εύξεινον μέχρι Τραπεζούντος, την μικράν Ασίαν και απάσας τας νήσους του Αιγαίου μηδέ της πατρίδος μου Κύπρου εξαιρουμένης... « Πολύ εκτείνετε τα όρια της Ελλάδος», διέκοψέ με ο βασιλεύς.

Πολίτης, σ. 63.

Ο Νικόλαος Σαρίπολος (1817-1887), λόγιος, νομομαθής, πατέρας του ελληνικού συνταγματικού δικαίου και καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, περιγράφει στα *Απομνημονεύματά* του μια συζήτηση που είχε με τον Γεώργιο Α' (1863-1913) το 1877, κατά τη διάρκεια της οποίας του εξήγησε τις απόψεις του σχετικά με τις περιοχές τις οποίες διεκδικούσε η Ελλάδα.

Για ποιο λόγο, κατά τη γνώμη σας, ο βασιλιάς διέκοψε τη συζήτηση; Τι ακριβώς ήθελε ο Σαρίπολος να εξηγήσει στον βασιλιά;

Δ-4. Ο ιστορικός Αλέξανδρος Δ. Ξενοπόλ ορίζει τον ρουμανικό εθνικό χώρο (1888)

Το πρώτο μειονέκτημα της γεωγραφικής μας θέσης είναι λοιπόν ότι, σε σύγκριση με τα λατινικά έθνη τα οποία απαρτίζουν τη Δυτική Ευρώπη σαν να είναι μια ενιαία ήπειρος, εμείς, οι ανατολικοί Λατίνοι, μοιάζουμε με νησί χαμένο μέσα σ' έναν ωκεανό ξένων ανθρώπων.

Γι' αυτό το λόγο άλλωστε, εφόσον η μοίρα θέλησε να ρίξει τον ρουμανικό λαό στη βόρεια πλευρά του Δούναβη, αυτός ζει σήμερα σε μια ευρύτατη περιοχή 300,000 χιλιάδων τετραγωνικών χιλιομέτρων, σχεδόν τόση όση ολόκληρη η επιφάνεια της Ιταλίας και μεγαλύτερη από τη μισή Γαλλία. Αυτή περικλείεται από τρεις ποταμούς που φτιάχνουν ένα τρίγωνο. Αυτοί οι ποταμοί είναι ο Δούναβης στο νότο, ο Δνείστερος στα ανατολικά σύνορα και ο μεγάλος παραπόταμος του Δούναβη, ο ποταμός Τίσα, στα δυτικά σύνορα. Μέσα σ' αυτή την περιοχή οι Ρουμάνοι αποτελούν – σχεδόν παντού – έναν συμπαγή πληθυσμό, λαμβάνοντας επίσης υπόψη μας και μερικές νησίδες πέρα από τα σύνορα που αναφέραμε, οι οποίες είναι δικές τους.

Xenopol, I, σ. 43.

Ο Αλέξανδρος Δ. Ξενοπόλ (1847-1920) ήταν ένας από τους επιφανέστερους ρουμάνους λόγιους του ύστερου 19^{ου} αιώνα. Δημοσίευσε πολλά έργα στο πεδίο των ανθρωπιστικών επιστημών, αλλά απέκτησε φήμη στη Ρουμανία και στην Ευρώπη χάρη στις συνεισφορές του στη ρουμανική ιστορία και στη θεωρία της ιστοριογραφίας. Ήταν επίσης ο συγγραφέας της πρώτης πολύτομης σύνθεσης της ρουμανικής ιστορίας.

Πώς παριστάνονται εδώ η ρουμανική ταυτότητα και ο ρουμανικός εθνικός χώρος; Πιστεύετε πως οι αναπαραστάσεις του εθνικού χώρου έχουν αναπόφευκτα ορισμένους ιδεολογικούς και πολιτικούς στόχους ή όχι; Γνωρίζετε περιπτώσεις, όπου πολλά έθνη διεκδίκησαν τις ίδιες περιοχές; Δώστε παραδείγματα.

Δ-5. Οι εθνικές διαιρέσεις στο οθωμανικό κοινοβούλιο (1908-1914)

Οι Ενωτικοί [οι Νεότουρκοι], στις επιθέσεις τους εναντίον μας, ισχυρίζονταν πως εμείς ενωθήκαμε με μη τουρκικά και ξένα στοιχεία, με προδότες της πατρίδας. Αυτό ήταν εντελώς αντίθετο προς την πραγματικότητα, ήταν καθαρό ψέμα. Είναι αλήθεια πως η Αντιπολίτευση είχε στις τάξεις της Τούρκους, Άραβες, Αλβανούς, Έλληνες και Αρμένιους αλλά και οι Ενωτικοί περιελάμβαναν τα ίδια στοιχεία. Στην πραγματικότητα, οι περισσότεροι από όλους αυτούς ανήκαν στους Ενωτικούς. [...] Ήταν στ' αλήθεια εφικτό να παραμεριστούν οι Ενωτικοί με νόμιμο τρόπο, αν υπήρχε μια ισχυρή οργάνωση. Οι Άραβες εκείνη την εποχή ήθελαν να ιδρύσουν ένα αραβικό κόμμα. Ήταν ανάγκη να ενσωματωθεί και αυτό στον Πύργο της Βαβέλ, για να τους πάρουμε μαζί μας. Ο Πύργος της Βαβέλ δεν είναι κάτι το αρνητικό, αφού άλλωστε και οι Ενωτικοί είναι σαν κι αυτόν. Στην πραγματικότητα, όλη η χώρα είναι σαν κι αυτόν. Τι άλλο μπορείς να κάνεις; Φυσικά και το κοινοβούλιο παρόμοιο θα είναι. Οι Άραβες κλίνουν προς ιδιαίτερα επικίνδυνες εθνικιστικές ιδέες. Αν τυχόν υπάρξει ένα τέτοιο προηγούμενο, τότε θα έχουμε άσχημη κατάληξη. Θα είναι κάτι σαν το κοινοβούλιο της Αυστρίας. Και οι Έλληνες το ίδιο, υποστηρίζουν κι αυτοί την ίδια ιδέα, αν όχι

ανοιχτά, πάντως έμμεσα [...] Όσο για μένα, εγώ είμαι έτοιμος να πεθάνω για την τουρκοσύνη μου, αλλά το κρύβω αυτό σαν επτασφράγιστο μυστικό. Δε μιλώ γι' αυτό σε κανέναν. Αν εμείς μιλούσαμε [για τον τουρκικό εθνικισμό] ανοιχτά, τότε θα αποκτούσαν και οι άλλοι νόμιμο έρεισμα για να κάνουν το ίδιο. Αυτό, με τη σειρά του, θα σήμαινε τη διαίρεση της χώρας και το χαμό της. Η πατρίδα (*vatan*) εκτείνεται από τη Σκόδρα στη Βασόρα και την Υεμένη. Έχει εβδομήντα δυο και μισό στοιχεία μέσα της. Αυτή η κατάσταση ήταν η πιο αδύνατη πλευρά της Τουρκίας και ο μεγαλύτερος κίνδυνος απ' όλους όσους την απειλούσαν. Γι' αυτό κι έτρεμα απλά και μόνο στην ιδέα ίδρυσης εθνικών κομμάτων. Εκείνο τον καιρό, ο Χουσεϊν Τζαχίντ, μολονότι ο ίδιος ήταν Αλβανός, έγραφε άρθρα για το «κυρίαρχο έθνος», εναντίον των Ελλήνων, στην *Τανίν*.

Δεν ανέφερε, είν' αλήθεια, ονομαστικά την τουρκοσύνη, αλλά ακόμη και η χρήση του όρου «κυρίαρχο έθνος» ήταν απαράδεκτη σ' ένα συνταγματικό καθεστώς. Εγώ έγινα έξαλλος με την τρελή στάση αυτού του ανθρώπου, κι έλεγα: «Είτε επίτηδες το κάνει αυτό είτε η φιλοδοξία τύφλωσε τα μάτια του ρίχνοντας πάνω τους ένα πέπλο αγνοίας βαρύ και αδιαπέραστο. Δεν μπορεί να δει πόσο τρομερά δεινά ετοιμάζει για το κράτος». Στην πραγματικότητα, δεν είχε δίκιο, όταν μιλούσε για «κυρίαρχο έθνος», αφού η χώρα αποτελούνταν από πολλά και διάφορα έθνη (μιλιέτια). Ειδάλλως, δε θα είχαμε ούτε και συνταγματισμό. Θα ήταν βέβαια διαφορετικά τα πράγματα, αν η Τουρκία κυβερνούσε αυτές τις περιοχές σαν αποικίες, με ειδικούς νόμους. Τότε όλοι αυτοί δε θα μπορούσαν να εκλέγονται βουλευτές. Έτσι κι αλλιώς όμως, η Τουρκία δεν είχε καμιά τέτοια δύναμη. [...] Οι Έλληνες τρελάθηκαν στ' αλήθεια. Ξεσηκώθηκαν ενάντια σ' αυτό το κυρίαρχο έθνος. Αυτά τα άρθρα ήταν σαν τη σπίθα στη μπαρουταποθήκη. Εγώ θα το προτιμούσα, αν έλεγε «οι Τούρκοι» αντί για «κυρίαρχο έθνος». Ούτε το είπε αυτό όμως ούτε μπορούσε να το πει. [...] Τέλος πάντων, εγώ προσπάθησα να συσπειρώσω τις ομάδες της αντιπολίτευσης. Ξεκίνησα συνομιλίες με τους σημαντικούς βουλευτές. Οι Άραβες δεν ήθελαν να ενωθούν στο πλαίσιο ενός κοινού κόμματος. Ο Αμπνταλχαμίτ Ζαχράουη ήταν επικεφαλής αυτής της ομάδας. Εγώ είχα φιλικές σχέσεις με τον Σουκρή Ασαλή, τον βουλευτή της Δαμασκού. Ήταν αφελής. Μου αποκάλυψε τις ιδέες του.

Η ιδέα του ήταν να στήσει ένα ουμμεϊαδικό κράτος στη Δαμασκό [...] Απειλήσα αυτούς τους Άραβες: «Αν εσείς στήσετε αραβικό κόμμα, τότε κι εμείς θα φτιάξουμε ένα τουρκικό κόμμα και θα ενωθούμε με τους Ενωτικούς. Τότε θα δείτε ποιος θα τήν πάθει». Τρόμαξαν. Δέχτηκαν την ιδέα μου. Ούτε και το Λαϊκό Κόμμα δεν ήθελε όμως να συμμετάσχει, εξαιτίας της ενθάρρυνσης που είχε από τον Γκιουμουλτζινε-λή. Έκανα ό,τι μπορούσα και στο τέλος κατάφερα να τους πείσω κι αυτούς.

Nur, σ. 328-332.

Πώς θα μπορούσαμε ν' αντιληφθούμε τα διάφορα προβλήματα τα οποία θέτει αυτό το κείμενο; Κατά τη δική σας γνώμη, ποιες ιδεολογικές αλλαγές και ποιες πολιτικές στάσεις ενοχλούσαν και ανησυχούσαν τον συγγραφέα;

Δ-6. Προκηρύξεις του αντιαποικιακού αγώνα των Ελληνοκυπρίων (1955)

Α.

Με την βοήθειαν του Θεού, με πίστιν εις τον τίμιον αγώνα μας, με την συμπαράστασιν ολοκλήρου του Ελληνισμού και με την βοήθειαν των Κυπρίων, αναλαμβάνομεν τον αγώνα διά την αποτίναξιν του Αγγλικού ζυγού, με σύνθημα εκείνο το οποίον μας κατέλιπαν οι προγονοί μας ως ιεράν παρακαταθήκην: «Η ταν ή επί τας».

Αδελφοί Κύπριοι.

Από τα βάρη των αιώνων μας ατενίζουν όλοι εκείνοι οι οποίοι ελάμπρυναν την Ελληνικήν Ιστορίαν διά να διατηρήσουν την ελευθερίαν των: οι Μαραθωνομάχοι, οι Σαλαμινομάχοι, οι Τριακόσιοι του Λεωνίδα και οι νεώτεροι του Αλβανικού έπους. Μας ατενίζουν οι αγωνισταί του 1821, οι οποίοι και μας εδίδαν ότι η απελευθέρωσις από τον ζυγόν δυνάστου αποκτάται πάντοτε με το αίμα. Μας ατενίζει ακόμη σύμπας ο Ελληνισμός, ο οποίος και μας παρακολουθεί με αγωνίαν, αλλά και με εθνικήν υπερηφάνειαν. Ας απαντήσωμεν με έργα, ότι θα γίνωμεν «πολλά κάρρονες» τούτων. Είναι καιρός να δείξωμεν εις τον κόσμον, ότι εάν η διεθνής διπλωματία είναι άδικος και εν πολλοίς άνανδρος, η Κυπριακή ψυχή είναι γενναία. Εάν οι δυνάσται μας δεν θέλουν να αποδώσουν την λευτεριά μας, μπορούμε να την διεκδι-

κήσωμεν με τα ίδια μας τα χέρια και με το αίμα μας. Ας δείξωμεν εις τον κόσμον ακόμη μίαν φοράν ότι και του «σημερινού Έλληνος ο τράχηλος ζυγόν δεν υπομένει». Ο αγών θα είναι σκληρός. Ο δυνάστης διαθέτει τα μέσα και τον αριθμόν. Ημείς διαθέτομεν την ψυχήν, έχομεν και το δίκαιον με το μέρος μας. Γι' αυτό και θα νικήσωμεν.

Διεθνείς διπλωμάται, ατενίσατε το έργον σας. Είναι αίσχος εν εικοστώ αιώνι, οι λαοί να χύνουν το αίμα των διά να αποκτήσουν τη λευτεριά των, το θείον αυτό δώρον, για το οποίον και εμείς επολεμήσαμεν παρά το πλευρόν των λαών σας, και για το οποίον σεις τουλάχιστον διατείνεσθε ότι επολεμήσατε εναντίον του ναζισμού και του φασισμού. Έλληνες, όπου και αν ευρίσκεσθε, ακούσατε την φωνήν μας: Εμπρός, όλοι μαζί για την λευτεριά της Κύπρου μας.

«Ε.Ο.Κ.Α., Ο Αρχηγός Διγενής»

Γρίβας-Διγενής, σ. 34.

Β.

Μια δράκα πολιορκημένων εναντίον μιας Αυτοκρατορίας 500 εκατομ. Με όπλον την ΨΥΧΗ και σύντροφο την ΠΙΣΤΙ, δίδει ηχηρά ραπίσματα στον πανίσχυρον Γολιάθ, ο οποίος ως εφόδια έχει την υλικήν ισχύν. Και εδώ μάχεται το ΔΙΚΑΙΟΝ, το οποίον εμψυχώνει και γεννά τες ΗΘΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ και εμπνέει τα καλύτερα ιδανικά, εναντίον της ΑΔΙΚΙΑΣ και της στυγνής βίας.

[...]

Εκερδίσαμεν μια ηθική νίκη. Μια Αυτοκρατορία συγκλονίζεται και ταπεινείται. Η Κύπρος άγνωστη στους πολλούς, και διπλωμάτας ακόμη, είναι σήμερα σε διεθνή προβολή και έγινε μεγάλος «μπελάς» στους Αγγλοαμερικανούς και καρκίνωμα στους Άγγλους. Οι φιλελεύθεροι λαοί είναι παρά το πλευρόν μας.

[...]

Παρήλθε η εποχή των «τεμενάδων». Παρήλθε η εποχή του ζην εις βάρος των μικρών και αδυνάτων. Σήμερα θα κυριαρχήση το ΔΙΚΑΙΟΝ και η ΗΘΙΚΗ. Ούτε η αισχρά Αγγλοαμερικανική συμμαχία εναντίον μας, στίγμα του σημερινού πολιτισμού, ούτε η Αγγλοτουρκική συμπαιγνία, εκβιαστικόν κατασκευάσμα δύο καιροσκόπων και κατεργαράιων, είναι δυνατόν να μας κάμψουν.

Παπαγεωργίου, σ. 138-139.

 Οι δυο αυτές προκηρύξεις εκδόθηκαν από τον συνταγματάρχη (αργότερα στρατηγό) Γεώργιο Γρίβα (1898-1974), ο οποίος, έχοντας υπηρετήσει στον ελληνικό στρατό, επέστρεψε στην Κύπρο για να τεθεί επικεφαλής της ΕΟΚΑ και να εξαπολύσει

τον ανταρτοπόλεμο εναντίον των Βρετανών. Τελικός του σκοπός ήταν ν' απελευθερώσει την Κύπρο από την αποικιοκρατική εξουσία και να την ενώσει με την Ελλάδα. Για την έκβαση αυτού του αγώνα, βλ. επίσης το κείμενο Α-39.

 Πώς δικαιολογεί τον απελευθερωτικό αγώνα ο ηγέτης του κυπριακού κινήματος; Γνωρίζετε άλλα αντιαποικιοκρατικά κινήματα της δεκαετίας του 1950; Συγκρίνετε αυτά τα κείμενα με τα Α-8 και Α-22. Ποιος είναι γενικά ο σκοπός μιας προκήρυξης; Πάρτε μια κόλλα χαρτί και χωρίστε την σε τρεις στήλες. Απαντήστε στις εξής ερωτήσεις για κάθε κείμενο, έχοντας πάντοτε υπόψη σας το γεγονός ότι μια προκήρυξη είναι

πρώτα και κύρια μια πράξη επικοινωνίας; Ποιος ήταν αυτός που την έγραψε; Σε ποιους απευθυνόταν; Πότε συντάχθηκε και κάτω από ποιες συνθήκες; Καταγράψτε τα επιχειρήματα τα οποία χρησιμοποιούνται υπέρ του απελευθερωτικού αγώνα. Τι παρατηρείτε; Κατά τη γνώμη σας, θα έπρεπε μια προκήρυξη ν' ακολουθεί ορισμένους ιδιαίτερους ρητορικούς κανόνες, προκειμένου να πετύχει τους σκοπούς της;

II. Συγκρούσεις

Δ-7. Στέπαν Ράντιτς, «Θέλουμε την κροατική πατρίδα μας στο πλαίσιο της Γιουγκοσλαβικής ενότητας» (1918)

Εμείς θέλουμε να έχουμε κοινά εξωτερικά κρατικά σύνορα μαζί σας [με τα βασίλεια της Σερβίας και του Μαυροβουνίου] [...] αλλά, εκτός από αυτά, θέλουμε επίσης να διατηρήσουμε το εσωτερικό μας κρατικό σύνορο, αυτό της Κροατίας, για τους εξής λόγους: Πρώτον, εμείς οι Κροάτες θέλουμε να εξασφαλίσουμε ότι οι χωρικοί μας θα αποκτήσουν όλα τα δικαιώματά τους, σύμφωνα με τις ιδιαίτερες περιστάσεις και ανάγκες μας. [...]

Δεύτερον, εμείς οι Κροάτες θέλουμε να διευθετήσουμε την κροατική μας χώρα όχι μόνον επάνω στη βάση του αγροτισμού αλλά και του σλαβισμού, έτσι ώστε, για παράδειγμα, να αντικαταστήσουμε τη γερμανική γλώσσα με την τσεχική. Επίσης, προσπαθούμε να μεταφέρουμε και να μεταφυτεύσουμε όλους εκείνους τους τσεχικούς κανονισμούς και νόμους οι οποίοι είναι καλοί για εμάς. Απεναντίας, εσείς μεταφέρετε κανονισμούς και νόμους από τον ξένο (μολονότι είναι περισσότερο προηγμένος) κόσμο. Επομένως, κατ' αυτό τον τρόπο δε θα ανοίξουμε άκαρπες διαμάχες μαζί σας, ούτε θα μείνουμε αιώνια μειοψηφία σ' όλα τα ζητήματα.

Τρίτον, εμείς οι Κροάτες έχουμε την πρόθεση να διευθετήσουμε τη δημόσια ζωή μας με βάση τις ανθρωπιστικές διδασκαλίες του χριστιανισμού και του Ουίλσον, έτσι ώστε να αφήσουμε κατά μέρος κάθε ιδέα μίσους και εκδίκησης, ενώ αντίθετα εσείς, αδελφοί Σέρβοι, εξαιτίας των μεγάλων δεινών που υποφέρατε, [...] και εξαιτίας του ηρωισμού σας, θεωρείτε πως είστε το πρώτο έθνος όχι μόνο μεταξύ των Σλάβων αλλά και ολόκληρου του κόσμου. Εκτιμούμε απολύτως τον ηρωισμό σας, αλλά αυτή σας η περηφάνεια θα είναι μεγάλο εμπόδιο στο να αρχίσετε να μαθαίνετε απ' όλους τους άλλους και ιδίως από τα σλαβικά έθνη.

Radic, σ. 211.

 Ο Στέπαν Ράντιτς (1871-1928). Ο Στέπαν Ράντιτς, ηγέτης του Κροατικού Αγροτικού Κόμματος, ήταν η κυρίαρχη πολιτική φυσιογνωμία της Κροατίας μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Δολοφονήθηκε στο Βελιγράδι εξαιτίας της αντίθεσής του στην κυριαρχική πολιτική της Σερβίας. Έγραψε αυτό το άρθρο αμέσως μετά την πτώση της Αυστροουγγαρίας, παραμονές της ενοποίησης των Γιουγκοσλαβικών χωρών, το 1918.

Για ποιους λόγους ζητά εδώ ο Ράντιτς την ανεξάρτητη Κροατία («μέσα στο πλαίσιο της Γιουγκοσλαβικής ενότητας»); Τάσσεται υπέρ της με κάθε θυσία ανεξαρτησίας; Ποια είναι η δική σας γνώμη για την ιδεολογία του (αβασίλευτη αγροτική δημοκρατία, σλαβισμός); Διατηρούν αυτές οι ιδεολογίες το ενδιαφέρον τους σήμερα;

Δ-8. Διακήρυξη των Σέρβων, Κροατών και Μουσουλμάνων της Βοσνίας (1943)

Σήμερα, εμείς, τα έθνη της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, μέσω του μόνου πολιτικού μας αντιπροσώπου, του Κρατικού Αντιφασιστικού Συμβουλίου της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, απαιτούμε η χώρα μας, που δεν είναι ούτε σερβική ούτε κροατική ούτε μουσουλμανική, αλλά και σερβική και κροατική και μουσουλμανική μαζί, να είναι η ελεύθερη και ενωμένη Βοσνία και Ερζεγοβίνη, στην οποία θα εξασφαλίζονται η πλήρης ισότητα και ομοιότητα της θέσης όλων. Τα έθνη της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης θέλουν να συμμετάσχουν εξίσου με τα άλλα έθνη στην οικοδόμηση της εθνικής δημοκρατικής ομοσπονδιακής Γιουγκοσλαβίας.

Colakovic, σ. 17.

Ποια άποψη εκφράζεται σ' αυτό το κείμενο σχετικά με τον χαρακτήρα του κράτους;

Δ-9. Διακήρυξη της Πρώτης Αντιφασιστικής Συνέλευσης για την Απελευθέρωση του Μακεδονικού Λαού (1944)

Διακήρυξη της ΑΣΝΟΜ για τα βασικά δικαιώματα του πολίτη της δημοκρατικής Μακεδονίας:

1. Όλοι οι πολίτες του ομόσπονδου δημοκρατικού μακεδονικού κράτους είναι ίσοι ενώπιον του νόμου, όποια κι αν είναι η εθνικότητα, το φύλο, η φυλή ή η θρησκεία τους.
2. Οι εθνικές μειονότητες έχουν κάθε δικαίωμα να διατηρούν την ελεύθερη εθνική τους ζωή.
3. Κάθε πολίτης απολαμβάνει εγγυήσεις για την ασφάλεια της ζωής και της περιουσίας του καθώς και για τα δικαιώματα της ιδιοκτησίας και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας στην οικονομική ζωή.

4. Κάθε πολίτης απολαμβάνει εγγυήσεις για την ελευθερία της θρησκείας και της συνείδησης.
5. Όλοι οι πολίτες απολαμβάνουν τις εγγυήσεις της ελευθερίας του λόγου, του τύπου, του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι.
6. Τα εκλογικά δικαιώματα στη δημοκρατική Μακεδονία θα ασκούνται με μυστική ψηφοφορία κι επάνω στη βάση του γενικού, ίσου, άμεσου και προσωπικού εκλογικού δικαιώματος.
7. Το δικαίωμα εκλογής σε όλα τα εκλεγμένα σώματα της λαϊκής κυβέρνησης ανήκει σε κάθε άνδρα και γυναίκα πολίτη ηλικίας άνω των δεκαοχτώ χρόνων, ο οποίος δεν τελεί υπό δικαστική έρευνα. Όσο διαρκεί ο απελευθερωτικός αγώνας του λαού, και ανάλογα με τις αποφάσεις της ΑΣΝΟΜ, είναι δυνατό να ανασταλεί το δικαίωμα της μυστικής και άμεσης ψηφοφορίας. Τα καθυστερημένα πρόσωπα καθώς και τα πρόσωπα τα οποία κατηγορούνται ότι αντιτάσσονται στα συμφέροντα του απελευθερωτικού αγώνα του λαού, στερούνται τα δικαιώματα των σημείων 5 και 6 αυτής της διακήρυξης.
8. Είναι καθήκον και τιμή κάθε ικανού πολίτη, ανεξαρτήτως εθνικότητας και θρησκείας, να συμμετέχει ως στρατιώτης στις τάξεις του λαϊκού απελευθερωτικού στρατού και των παρτιζάνων.
9. Κάθε φασιστική ή φιλοφασιστική δραστηριότητα απαγορεύεται, επειδή είναι ενάντια στην ελευθερία και την ανεξαρτησία της αδελφικής κοινότητας των λαών της Γιουγκοσλαβίας.
10. Κάθε πολίτης απολαμβάνει εγγυήσεις για το δικαίωμα να ασκεί έφεση ενάντια στις αποφάσεις των κυβερνητικών οργάνων, σύμφωνα με τον τρόπο που ορίζει ο νόμος.
11. Κάθε πολίτης έχει το δικαίωμα να υποβάλει αιτήσεις και παράπονα σε όλες τις κρατικές αρχές.

Η λαϊκή κυβέρνηση καταβάλλει κάθε προσπάθεια, ώστε να εξαλείψει τον αναλφαριθμητισμό, να εξυψώσει τη λαϊκή κουλτούρα και να εξασφαλίσει την ελεύθερη και δωρεάν παιδεία.

Υπογράφηκε στο Μοναστήρι του Άγιου Προχώρη Ψίνσκι, τη μέρα του Ήλιντεν (Προφήτη Ηλία), 20 Ιουλίου του 1944.

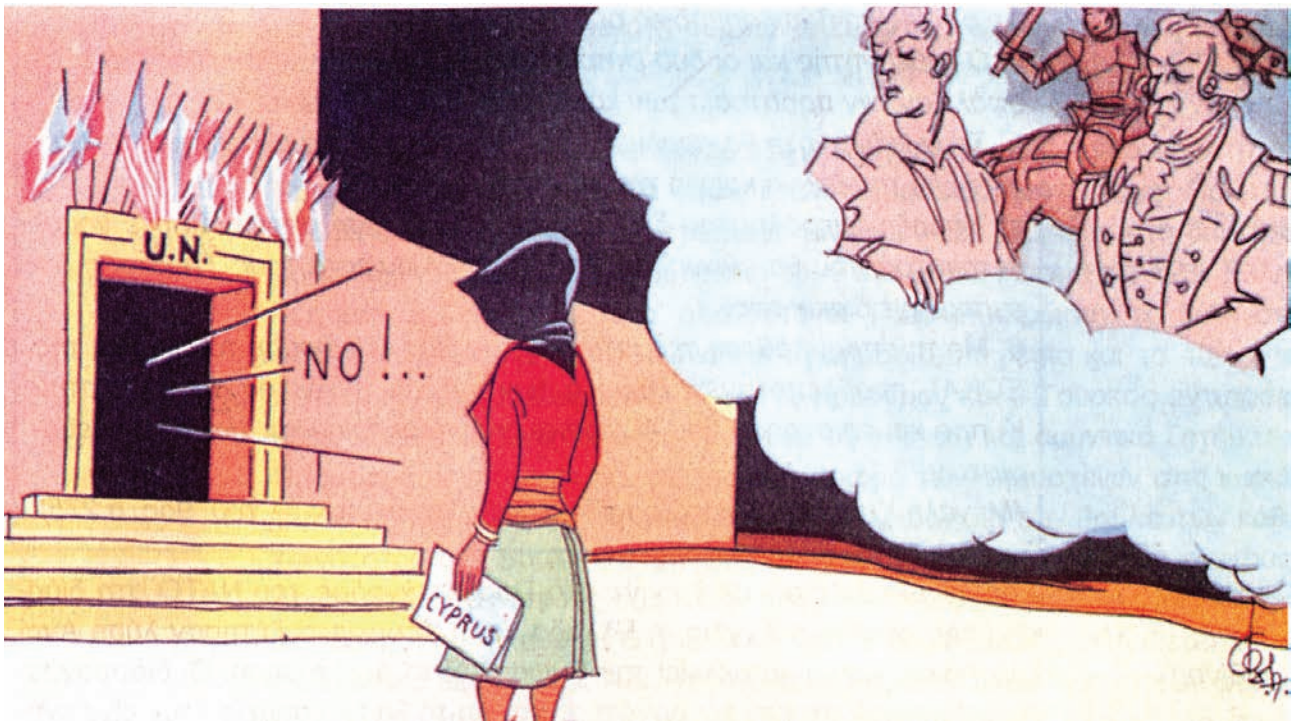
Makedonium, σ. 119-120.

Κ Η διακήρυξη των βασικών δικαιωμάτων των πολιτών της δημοκρατικής Μακεδονίας εκδόθηκε από την Πρώτη Εθνοσυνέλευση της ΑΣΝΟΜ (Αντιφασιστικής Συνέλευσης για την Απελευθέρωση του Μακεδονικού Λαού), την 2^η Αυγούστου του 1944. Αυτή η εθνοσυνέλευση, στην οποία κυριαρχούσαν οι κομμουνιστές, ήταν η πολιτική πτέρυγα του ένοπλου αντάρτικου κινήματος που πολεμούσε τις γερμανικές και βουλγαρικές δυνάμεις κατοχής. Η ίδια δημιούργησε το υπόβαθρο για την αυτόνομη Μακεδονία, μια από τις ομόσπονδες δημοκρατίες του κοινού Γιουγκοσλαβικού κράτους ισότιμων λαών, το οποίο οραματιζόνταν εκείνη την εποχή. Από αυτή την άποψη, αποτελεί οπωσδήποτε την ιδρυ-

τική στιγμή του μελλοντικού ανεξάρτητου μακεδονικού κράτους. Οι επικεφαλής των παρτιζάνων δεν διάλεξαν τυχαία τη γιορτή του Προφήτη Ηλία, για τη διακήρυξη του μακεδονικού κράτους. Παρέπεμπαν άμεσα στον ξεσηκωμό του 'Ηλιντεν το 1903, και δημιούργησαν μ' αυτό τον τρόπο τη μυθολογία του «δεύτερου 'Ηλιντεν», δίνοντας έμφαση στη συνέχεια του ένοπλου αγώνα.

Πολλές όμως από αυτές τις επίσημες δημοκρατικές διακηρύξεις έμειναν απλές διακηρύξεις, καθώς εν τέλει η Γιουγκοσλαβία – και στο πλαίσιο της, η Δημοκρατία της Μακεδονίας – μετατράπηκε σ' ένα ολοκληρωτικό πολιτικό σύστημα κομμουνιστικού τύπου.

► Εικ.29. Η Κύπρος προσφεύγει στα Ηνωμένα Έθνη (δεκαετία του 1950)

Γελοιογραφία του Φωκίωνα Δημητριάδη, *Ιστορία της Κύπρου*, σ. 243.

Κ Στη διάρκεια του αντιαποικιακού αγώνα της Κύπρου οι ελληνικές κυβερνήσεις, ως εκπρόσωποι της ελληνοκυπριακής κοινότητας, υπέβαλαν τέσσερις προσφυγές στον ΟΗΕ ζητώντας να παραχωρηθεί στην Κύπρο το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης. Στην προσφυγή του 1958 το κυπριακό αίτημα για αυτοδιάθεση μετατράπηκε σε αίτημα για ανεξαρτησία.

Κ Λεζάντα: Ουάσιγκτον, Λόρδος Βύρων και Ζαν ντ' Αρκ: «Μάταιοι λοιπόν, ήταν όλοι οι αγώνες μας;»

? Τι κοινό έχουν οι τρεις προσωπικότητες τις οποίες διάλεξε ο σκιτσογράφος; Ποια έθνη εκπροσωπούν; Σε ποιους αγώνες παραπέμπουν;

Δ-10. Η οπτική του αριστερού κόμματος της Κύπρου (ΑΚΕΛ), 1955

Παράξενα και περίεργα πράγματα μας ξεφουρνίζει κάθε τόσο η Ε.Ο.Κ.Α. και ο Διγενής, που όπως άφησε να εννοηθεί ο αμερικανός ανταποκριτής που του πήρε «συνέντευξη», εκπαιδεύτηκε από τους άγγλους στη δουλειά των κομμάντος. Στην τελευταία, λοιπόν, προκήρυξη της Ε.Ο.Κ.Α. που μετάδωσε ο ραδιοσταθμός της Αθήνας ο Διγενής ισχυρίσθη ότι αν ο ΟΗΕ αρνηθεί να εξετάσει το πρόβλημα της Κύπρου, τότε λέει, οι κύπριοι «θα τινάξουν το νησί στον αέρα κάνοντάς το ολοκαύτωμα και καίγοντας τούς εαυτούς των και τους βρεττανούς». Με την προκήρυξη αυτή η Ε.Ο.Κ.Α., ο Διγενής της και οι εμπνευστές τους, ομολογούν ορισμένα αξιοπρόσεκτα πράγματα:

1) Ότι το ζήτημα της Κύπρου εξαρτάται από τον ΟΗΕ. Τότε τι νόημα έχουν τα βαρελόττα τους κ' η φασαρία τους που ξεσηκώνουν γύρω απ' αυτά; Πολύ περισσότερο γιατί οι ίδιοι παραδέχονται ότι σκοπός τους δεν είναι να ματώσουν εγγλέζικες μύτες.

2) Ώστε, αφού το Κυπριακό εξαρτάται από τον ΟΗΕ, τότε η Ε.Ο.Κ.Α. παραδέχεται ότι η εγκατάλειψη του από τους ξενόδουλους της Αθήνας ήταν ανοικτή και κατάπτυστη προδοσία;

3) Στον ΟΗΕ, όμως πέρσι, μας εγκατέλειψαν και μας πρόδωσαν και οι αμερικάνοι ενώ μας ψήφισε η ΕΣΣΔ. Δεν είναι, λοιπόν, πάλι εγκληματικό ότι παραμένουμε σαν τα στρείδια κολλημένοι σ' αυτούς που μας προδίνουν και μας πουλούν, προσφέροντάς τους βάσεις;

4) Αφού όπως παραδέχεται η Ε.Ο.Κ.Α., το Κυπριακό θαλυθεί στον ΟΗΕ, τότε δεν είναι ολοφάνερο ότι η καλύτερη υπεράσπιση του σ' αυτόν θα γίνει με την ενιαία εμφάνιση όλου του κυπριακού λαού, που όμως η Ε.Ο.Κ.Α. καταπολεμεί;

5) Όλα τα πιο πάνω δείχνουν, ότι η Ε.Ο.Κ.Α. στην καλύτερη περίπτωση παραπέει πολιτικά με αποτέλεσμα τον τυχωδιοκτισμό στη δράση της. Εμείς πιστεύουμε ότι η λύση του Κυπριακού βρίσκεται πρώτ' απ' όλα στην ενότητα και πάλη του λαού στην Κύπρο και στην Ελλάδα. Αυτό είναι το κύριο και πρωταρχικό κι όλα τα άλλα έρχονται μετά. Η παλλαϊκή πολιτική απεργία της 2ας Αυγούστου στην Κύπρο, μαχητική εκδήλωση της ενότητας του λαού, έδειξε ότι οι πατριώτες στέκουν στο σωστό δρόμο. Ας συνεχίσουν πιο αποφασιστικά την προσπάθειά τους για την αγωνιστική ενότητα και τη μαζική πάλη του λαού για τα εθνικά του δίκαια. Και

η νίκη θα είναι δική τους, παρά και ενάντια σ' όλες τις αντιτάξεις, αντιδράσεις και διασπαστικές προσπάθειες.

Εφημερίδα *Ο Νέος Δημοκράτης*, φ. της 7ης Αυγούστου του 1955, στο Σπύρος Παπαγεωργίου, ΑΚΕΛ, το άλλο ΚΚΕ.

ΑΚΕΛ: Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζόμενου Λαού.

Ήταν το κόμμα που κέρδιζε συνήθως, επί πολλές δεκαετίες, τις εκλογές της τοπικής αυτοδιοίκησης, δηλαδή τις μόνες εκλογές που επέτρεπε η βρετανική διοίκηση.

ΕΟΚΑ: Εθνική Οργάνωσις Κυπρίων Αγωνιστών. Μυστική οργάνωση της δεξιάς, η οποία πρωτοστάτησε στον αντιαποικιακό αγώνα της Κύπρου από το 1956 ως το 1959. Ο σκοπός της ΕΟΚΑ, η ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, απέκλειε όμως τους Τουρκοκύπριους, η ηγεσία των οποίων επέλεξε να συνεργαστεί με τους Βρετανούς. Μια μυστική τουρκοκυπριακή οργάνωση, με επικεφαλής αξιωματικούς του τουρκικού στρατού – η Βολκάν, η οποία μετονομάστηκε το 1958 σε ΤΜΤ (Τουρκική Δύναμη Άμυνας) – δημιουργήθηκε επίσης με σκοπό να διατηρηθεί η υπάρχουσα κατάσταση πραγμάτων. Ο δεξιός προσανατολισμός της ΕΟΚΑ οδήγησε τελικά σε συγκρούσεις με την ελληνοκυπριακή αριστερά, δηλαδή τους υποστηρικτές του ΑΚΕΛ.

Δ-11. Οι δυσκολίες του αντιαποικιακού αγώνα της Κύπρου (1955-1959), όπως τις αναλύει ο ηγέτης τής ΕΟΚΑ Γεώργιος Γρίβας (Διγενής)

Παράγοντες πολλοί και ισχυροί μου παρενέβαλλον προσκόμματα. Ούτοι ήσαν: α) οι Άγγλοι, διά του εκφοβισμού, τον οποίον ήσκουν και των περιοριστικών μέτρων, τα οποία επέβαλλον επί των νέων, διά της εξουσίας των επί της κατωτέρας ίδια παιδείας, β) Οι γονείς, από φόβον διά την ζωήν των τέκνων των, γ) Οι διδάσκαλοι και καθηγηταί από φόβον διά την πειθαρχείαν εις τα σχολεία και την παρακώλυσιν της μορφώσεως των μαθητών, δ) Οι κομμουνισταί, οι οποίοι ήθελον να προσελκύσουν την νεολαίαν προς το μέρος των, αποκλειστικώς δι' εξυπηρέτησιν του Κόμματος, ε) Ωρισμένοι μεγαλόσχημοι, οίτινες δεν ηδύναντο να εννοήσουν εις τι θα ήτο δυνατόν να χρησιμεύσουν οι νέοι και μάλιστα οι μαθηταί των σχολείων εις ένα απελευθερωτικόν αγώνα, ο οποίος έλαβε την μορφήν ενόπλου συρράξεως.

Γρίβας-Διγενής, σ. 38-39.

Αναλύστε καθένα από εκείνα τα επιχειρήματα τα οποία ο ηγέτης του αντιαποικιακού αγώνα εντοπίζει ως εμπόδια στην οργάνωση του αγώνα. Ποια στάση επικρατεί στη δική σας κοινωνία σχετικά με την ανάμειξη των παιδιών στην πολιτική ζωή; (Σκεφτείτε τη στάση της οικογένειάς σας, των δασκάλων σας, των φίλων σας και τέλος, της κοινωνίας εν γένει). Μέχρι ποιου σημείου πιστεύετε εσείς ότι τα παιδιά και οι νέοι θα πρέπει να αναμειγνύονται στην πολιτική; Στις ένοπλες συγκρούσεις;

Δ-12. Οι Τουρκοκύπριοι εναντίον της ΕΟΚΑ (1960)

Ο ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΩΝ ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ

Πέντε νεκροί μέσα σε δέκα μέρες!

Ο Μακάριος πρέπει να καταδικάσει αυτές τις πράξεις. Δεν υπάρχει πιο καθαρός τρόπος για να φανερωθούν οι προθέσεις της ΕΟΚΑ: δηλαδή, να τρομοκρατηθεί ο πληθυσμός και να συνεχιστεί αμείωτη η τρομοκρατική της εκστρατεία. Δεν υπάρχει αμφιβολία πως όποιος το σχεδίασε αυτό, θα αντιμετωπίσει τις ίδιες συνέπειες.

Η τρομοκρατική οργάνωση ΕΟΚΑ εξαπέλυσε ξανά τη θανάσιμη εκστρατεία της από τους πρώτους κιόλας μήνες της Κυπριακής Δημοκρατίας. Αυτές οι τρομοκρατικές πράξεις είχαν διακοπεί μετά τις συμφωνίες της Ζυρίχης και του Λονδίνου.

Οι εοκατζήδες που προσπαθούν να ενώσουν την Κύπρο με την Ελλάδα στράφηκαν αρχικά, με τις άγριες φωνές τους, προς τις δολοφονίες και την τρομοκρατία, κι έπειτα, πιο ήπια, προς την «Ένωση». Για να πετύχει τους σκοπούς της η ΕΟΚΑ εξαπέλυσε ολοφάνερα αυτή την τρομοκρατική εκστρατεία, ενώ τονίζει ταυτόχρονα την ανάγκη ενότητας και συνεργασίας των Ελληνοκυπρίων. Χωρίς εξαίρεση και χωρίς δισταγμό όμως, το κορμί κάθε Έλληνα που αντιτίθεται στην ΕΟΚΑ και προδίδει τα σχέδιά της, που δεν πιστεύει στις μεγάλες φιλοδοξίες της, θα γεμίσει τρύπες από τις σφαίρες της ΕΟΚΑ. Όπως και άλλες φορές στο παρελθόν, ο άνθρωπος αυτός θα γίνει θύμα εμπρησμού, απαγωγής και φόνου.

Η τουρκική κοινότητα ποτέ δεν θα ξεχάσει τις πράξεις που στράφηκαν εναντίον της, ούτε τις τρομοκρατικές επιχειρήσεις που εξαπέλυσε αυτή η οργάνωση

εναντίον της για να πετύχει τις μεγάλες της φιλοδοξίες. Από αυτή τη σκοπιά, οι Τούρκοι της Κύπρου αντιλαμβάνονται άριστα τη σημασία και τον πραγματικό στόχο όλων αυτών των τρομοκρατικών επιθέσεων.

Οι Τουρκοκύπριοι θα δείξουν τον αποτροπιασμό τους και θα δώσουν την απάντησή τους σ' αυτές τις επιθέσεις, οι οποίες δεν προοιωνίζονται τίποτε καλό για το μέλλον της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Ο Μακάριος πρέπει να καταδικάσει αυτές τις πράξεις των τρομοκρατών, που διάλεξαν το δρόμο του εκφοβισμού και του θανάτου. Οι δημόσιες θέσεις οι οποίες έχουν καταληφθεί από αυτούς το κάνουν αυτό αναγκαίο.

Εφημερίδα *Nacak*, φ. της 7^{ης} Οκτωβρίου του 1960.

Με βάση τις συμφωνίες της Ζυρίχης και του Λονδίνου δημιουργήθηκε το 1960 η Κυπριακή Δημοκρατία, ως ανεξάρτητο κράτος υπό την εγγύηση της Βρετανίας, της Ελλάδας και της Τουρκίας. Τα βρετανικά στρατηγικά συμφέροντα διασφαλίστηκαν με τη διατήρηση δυο μεγάλων βάσεων στο νησί, ενώ η παρουσία της Ελλάδας και της Τουρκίας ενσαρκωνόταν στη στρατοπέδευση οχτακοσίων πενήντα ελλήνων και εξακοσίων πενήντα τούρκων στρατιωτών. Οι Ελληνοκύπριοι ήταν διαιρεμένοι όσον αφορά στη στάση τους απέναντι στις συμφωνίες αυτές, ενώ οι Τουρκοκύπριοι τάχθηκαν υπέρ του Συντάγματος. Ο ηγέτης των τελευταίων, Ραούφ Ντενκτάς, απηχούσε την υποψία πως οι Ελληνοκύπριοι δε θα σέβονταν το Σύνταγμα κι επομένως, θα απειλούσαν και θα παραβίαζαν τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων. Και οι δυο κοινότητες αλληλοκατηγορούνταν πως διατηρούσαν κρυφά αποθέματα όπλων και δημιουργούσαν παράνομες ένοπλες ομάδες. Πριν από την επίσημη παραχώρηση της ανεξαρτησίας μάλιστα, οι Βρετανοί κατόρθωσαν να συλλάβουν ένα τουρκικό πλοίο, το *Ντενίζ*, που έφερνε μυστικά όπλα στο νησί. Τον Δεκέμβριο του 1963 μια σοβαρή συνταγματική διαμάχη δημιούργησε την ατμόσφαιρα μέσα στην οποία ξέσπασαν βίαιες συγκρούσεις μεταξύ των κοινοτήτων. Κατά συνέπεια τον Ιανουάριο του 1964 δημιουργήθηκε στη Λευκωσία η διαχωριστική γραμμή, γνωστή ως Πράσινη Γραμμή.

Ο Μακάριος Γ' (1913-1977) σπούδασε στην Κύπρο, στην Αθήνα και στη Βοστώνη κι επέστρεψε στην Κύπρο το 1948. Με το θάνατο του αρχιεπισκόπου Μακαρίου Β'

έγινε, στην ηλικία των τριανταεφτά χρόνων, ο νεότερος αρχιεπίσκοπος της Κύπρου (1950). Εξορίστηκε από τους Βρετανούς στις Σεϋχέλλες, το 1956-1957. Εκλέχτηκε την 13η Δεκεμβρίου του 1959 πρώτος πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας και το 1961 οδήγησε τη νεότευκτη δημοκρατία στο Κίνημα των Αδεσμεύτων. Ανατράπηκε την 15η Ιουλίου του 1974 μ' ένα πραξικόπημα το οποίο καθοδήγησε η στρατιωτική χούντα της Ελλάδας, αλλά κατόρθωσε να σωθεί από την απόπειρα δολοφονίας του και διέφυγε στο Λονδίνο. Ακολούθησαν η τουρκική εισβολή της 20ής Ιουλίου και η νέα επίθεση της 15ης Αυγούστου, που κατέληξαν στη διαίρεση του νησιού. Ο Μακάριος επέστρεψε στην Κύπρο τον Δεκέμβριο του 1974 και πέθανε την 3η Αυγούστου του 1977.

Η *Νατζάκ (Τσεκούρι)* ήταν ένα εβδομαδιαίο φύλλο, το οποίο κυκλοφόρησε από το 1959 ως το 1963. Εκδότης της ήταν ο Ραούφ Ντενκτάς, ένας φιλόδοξος εθνικιστής τουρκοκύπριος πολιτικός, ο οποίος από τη δεκαετία του 1950 υποστήριζε την «τουρκικότητα» των Τουρκοκυπρίων. Αντίπαλος της πιο μετριοπαθούς πολιτικής τού πρώτου εκλεγμένου αντιπροέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας, Φαζίλ Κιουτσούκ, εκλέχτηκε πρόεδρος της τουρκοκυπριακής κοινοτικής βουλής το 1960. Στη διάρκεια των διακοινοτικών συγκρούσεων διέφυγε στην Τουρκία, όπου κι έμεινε από το 1963 ως το 1967. Εκπροσώπησε τους Τουρκοκυπρίους στις διακοινοτικές συνομιλίες, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν υπό την αιγίδα του ΟΗΕ από το 1968 και μετά. Αναδείχθηκε ηγέτης της τουρκοκυπριακής κοινότητας και το 2003 διαδραμάτισε καίριο ρόλο στην απόρριψη, εκ μέρους τους, της τρίτης εκδοχής του Σχεδίου Άνναν.

Συγκρίνετε τα κείμενα Δ-10, Δ-11 και Δ-12. Προσπαθείστε να κατανοήσετε τις τρεις διαφορετικές θέσεις τις οποίες παρουσιάζουν. Κοιτάξτε παράλληλα τα κείμενα Α-39 και Δ-6.

Δ-13. Οι σκοποί της «Κροατικής Άνοιξης» τη δεκαετία του 1970, όπως τους θυμάται ο συγγραφέας Βλάντο Γκότοβατς

Αυτός που, αθώς όντας, μπαίνει στη φυλακή, δεν έχει τίποτε να περιμένει. Απλώς, περιμένει...
Εγώ εκπροσωπούσα το όνειρο του κροατικού κράτους. Αυτό το όνειρο πρέπει να πραγματοποιηθεί, έτσι

ώστε να μπορέσουμε έπειτα να το αφήσουμε κατά μέρος και να προχωρήσουμε ακολουθώντας την κοινή μοίρα του κόσμου. Γιατί για μένα το κράτος δεν είναι τίποτε άλλο από ένα αναπόφευκτο κακό. Το ίδιο ισχύει και για το κροατικό κράτος. Αλλά πρέπει κι αυτό να ολοκληρωθεί, να πάψει να αποτελεί εσωτερικό ζήτημα. Μόνο τότε αυτός ο μακρόχρονος πόθος θα εξαφανιστεί, [...] και τότε θ' αρχίσουμε να ονειρευόμαστε ένα άλλο όνειρο – το όνειρο εναντίον του [κράτους].

Gotovac, σ. 129, 159.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1960 η Κροατία κυβερνιόταν από μια ομάδα σχετικά νέων κομμουνιστών, με επικεφαλής τη Σάβκα Ντάμπτσεβιτς Κούτσαρ και τον Μίκο Τρίπαλο. Αυτοί προσπάθησαν να εξασφαλίσουν έναν μεγαλύτερο βαθμό ανεξαρτησίας στο πλαίσιο της Γιουγκοσλαβίας κι επίσης, διακήρυσαν ορισμένες δημοκρατικές ελευθερίες οι οποίες δεν ξέφευγαν από το πλαίσιο της κομμουνιστικής κυβέρνησης. Το λαϊκό όνομα αυτού του κινήματος ήταν η «Κροατική Άνοιξη»- το λιγότερο λαϊκό, «το Μαζικό Κίνημα». Το κίνημα αυτό είχε πολλούς οπαδούς, κυρίως φοιτητές, αλλά τερματίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1970, όταν η Ντάμπτσεβιτς Κούτσαρ και ο Τρίπαλο απομακρύνθηκαν από τις θέσεις τους με απόφαση του Τίτο. Πολλοί οπαδοί του, ιδίως διανοούμενοι, κατέληξαν στη φυλακή. Ένας από αυτούς ήταν ο συγγραφέας Βλάντο Γκότοβατς, ο οποίος πέρασε τέσσερα χρόνια στις διαβόητες φυλακές της Στάρα Γκράντισκα.

Τι εννοούσε ο συγγραφέας λέγοντας «για μένα το κράτος δεν είναι τίποτε άλλο από ένα αναπόφευκτο κακό»; Εσείς τι σκέφτεστε γι' αυτό το παράδοξο, ένας εχθρός όλων των κρατών να καταλήγει στη φυλακή ως υποστηρικτής του κροατικού κράτους; Αποτελεί άραγε, το εθνικό κράτος ένα αναγκαίο στάδιο στην πορεία προς την κατάργηση του κράτους;

Δ-14. Υπόμνημα της Σερβικής Ακαδημίας Τεχνών και Επιστημών (ΣΑΤΕ), 1986

Στην Γιουγκοσλαβία κυριαρχεί σήμερα βαθιά ανησυχία εξαιτίας της στάσιμης κοινωνικής ανάπτυξης, των οικονομικών δυσκολιών, των αυξανόμενων κοινωνικών εντάσεων και των απροκάλυπτων συγκρούσεων

μεταξύ των εθνοτικών ομάδων. Μια σοβαρή κρίση πλήττει όχι μόνο τα πεδία της πολιτικής και της οικονομίας αλλά και ολόκληρο το γιουγκοσλαβικό σύστημα νόμου και τάξης. Η αδιαφορία και η ανευθυνότητα στους τόπους εργασίας, η διαφθορά και η οικογενειοκρατία, η έλλειψη εμπιστοσύνης στο νόμο και η αδιαφορία γι' αυτόν, η γραφειοκρατική ακαμψία, η αυξανόμενη δυσπιστία μεταξύ των ατόμων και ο ολοένα πιο αλαζονικός εγωισμός ατόμων και ομάδων έχουν γίνει πλέον καθημερινά φαινόμενα. Τα επακόλουθα πλήγματα ενάντια στις ηθικές αξίες και στην υπόληψη των καθοδηγητικών δημόσιων θεσμών καθώς και η έλλειψη πίστης στην αξία των προσώπων τα οποία παίρνουν τις αποφάσεις, οδήγησαν στην εξάπλωση της απάθειας και της πικρίας μεταξύ του κοινού και προκάλεσαν την αποξένωση από όλους τους φάρους και τα σύμβολα του νόμου και της τάξης. Η αντικειμενική εξέταση της γιουγκοσλαβικής πραγματικότητας δείχνει πως η παρούσα κρίση μπορεί να καταλήξει σε κοινωνικούς κλονισμούς με απρόβλεπτες συνέπειες, συμπεριλαμβανομένου και του καταστροφικού ενδεχομένου του κατακερματισμού του γιουγκοσλαβικού κράτους. Κανείς δεν μπορεί να κλείσει τα μάτια του μπροστά σε όσα συμβαίνουν και σε όσα μπορούν να συμβούν. [...]

[Στην κομμουνιστική Γιουγκοσλαβία] η λύση του εθνικού ζητήματος διατυπώθηκε και αναπτύχθηκε θεωρητικά από τον Σπέραντ³³, στο βιβλίο του *Razvoj slovenskoga narodnoga vprsanja* (Η εξέλιξη του σλοβενικού εθνικού ζητήματος). Σε γενικές γραμμές αυτό χρησιμοποιήθηκε ως το ιδεολογικό πρότυπο της ανάπτυξης της Γιουγκοσλαβίας προς την κατεύθυνση μιας συνομοσπονδίας κυρίαρχων δημοκρατιών και αυτόνομων περιοχών, η οποία τελικά επιτεύχθηκε με το Σύνταγμα του 1974.

Οι δυο πιο ανεπτυγμένες δημοκρατίες [η Σλοβενία και η Κροατία], οι οποίες με αυτό το σύνταγμα πέτυχαν να εκπληρώσουν τα εθνικά τους προγράμματα, αποτελούν σήμερα τους πιο ένθερμους υπερασπιστές του υπάρχοντος συστήματος. Χάρη στην πολιτική θέση των ηγετών τους στα κέντρα της πολιτικής εξουσίας, αυτές διατηρούν την πρωτοβουλία, τόσο πριν όσο

και μετά τα αποφασιστικά χρόνια της δεκαετίας του 1960, σε όλα τα ζητήματα τα οποία επηρεάζουν το πολιτικό και οικονομικό σύστημα. Προσάρμοσαν την κοινωνική και οικονομική δομή της Γιουγκοσλαβίας στις δικές τους επιθυμίες και ανάγκες. [...]

Λαμβάνοντας υπόψη μας τις υπάρχουσες μορφές εθνικών διακρίσεων, η σημερινή Γιουγκοσλαβία δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί ένα δημοκρατικό κράτος. [...]

Η Γιουγκοσλαβία πλέον θυμίζει λιγότερο μια κοινότητα πολιτών, εθνών και εθνοτήτων που είναι όλες ίσες ενώπιον του νόμου και περισσότερο μια κοινότητα οχτώ ισότιμων περιοχών. Αλλά ακόμη κι αυτή η εκδοχή της ισότητας δεν ισχύει για τη Σερβία, εξαιτίας της ιδιαίτερης νομικής και πολιτικής της θέσης, η οποία αντανάκλα την τάση να διατηρείται το σερβικό έθνος υπό μόνιμη επιτήρηση. Η καθοδηγητική αρχή η οποία βρίσκεται πίσω από αυτή την πολιτική ήταν ανέκαθεν η «αδύναμη Σερβία, ισχυρή Γιουγκοσλαβία», κι αυτή εξελίχθηκε σε πανίσχυρη νοοτροπία: αν τυχόν επιτρεπόταν στους Σέρβους, οι οποίοι αποτελούν το μεγαλύτερο έθνος, η ταχύρρυθμη οικονομική ανάπτυξη, τότε θα κινδύνευαν τα άλλα έθνη της Γιουγκοσλαβίας. Κι έτσι, αρπάζονται όλες οι ευκαιρίες, προκειμένου να τεθούν ολοένα και μεγαλύτερα εμπόδια στο δρόμο της οικονομικής ανάπτυξης και της πολιτικής ενίσχυσης των Σέρβων. Ένα από τα πιο σοβαρά από αυτά τα εμπόδια είναι η παρούσα απροσδιόριστη συνταγματική θέση της Σερβίας, η οποία είναι γεμάτη εσωτερικές συγκρούσεις. [...]

Οι σχέσεις μεταξύ της Σερβίας και των επαρχιών [του Κόσοβου και της Βοϊβοδίνας] δεν μπορούν να αναχθούν αποκλειστικά ή ακόμη και πρωταρχικά, σε μια τυπική νομική ερμηνεία των δυο συνταγμάτων [της Γιουγκοσλαβικής Ομοσπονδίας και της Δημοκρατίας της Σερβίας]. Πρωταρχικά πρόκειται για ένα ζήτημα του σερβικού έθνους και του κράτους του. Ένα έθνος το οποίο ανέκτησε την κρατική του υπόσταση έπειτα από έναν μακρόχρονο και πολυαίμακτο αγώνα, πέτυχε να αποκτήσει την πολιτική δημοκρατία, έχασε δύομισι εκατομμύρια μέλη του στους δυο παγκοσμίους πολέμους³⁴, υπέστη την εμπειρία να έχει μια

33 Ψευδώνυμο του Έντουαρντ Καρντέλι (1910-1979), σλοβένου δασκάλου, ο οποίος προσχώρησε στο κομμουνιστικό κίνημα και αναδείχθηκε σ' έναν από τους επιφανέστερους πολιτικούς της κομμουνιστικής Γιουγκοσλαβίας. Ήταν ο κύριος ιδεολόγος του τιτοϊσμού και προσπάθησε να ενισχύσει τις ομοσπονδιακές τάσεις στη Γιουγκοσλαβία.

34 Ο ακριβής αριθμός των θυμάτων της Σερβίας στους δυο παγκοσμίους πολέμους είναι άκρως αμφισβητούμενο ζήτημα.

γραφειοκρατικά συγκροτημένη κομματική επιτροπή η οποία όρισε ότι έπειτα από τέσσερις δεκαετίες συμμετοχής στη νέα Γιουγκοσλαβία αυτό και μόνον αυτό ήταν καταδικασμένο να μείνει χωρίς το δικό του κράτος. Είναι αδύνατο να φανταστεί κανείς μια πιο πικρή ιστορική ήττα σε καιρό ειρήνης. [...]

Το ζήτημα της θέσης του σερβικού λαού αποκτά ακόμη πιο σημαντικό βάρος, εξαιτίας του γεγονότος ότι μεγάλος αριθμός Σέρβων ζει εκτός της Σερβίας, ιδίως της καθ'εαυτό Σερβίας, και γιατί ο αριθμός αυτών των ανθρώπων είναι μεγαλύτερος από τον συνολικό αριθμό των μελών ορισμένων άλλων εθνών. Σύμφωνα με την απογραφή του 1981, το 24% του σερβικού λαού (1.958.000 άνθρωποι) ζει εκτός της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Σερβίας, δηλαδή ένας αριθμός σημαντικά μεγαλύτερος από εκείνο των Σλοβένων, των Αλβανών και των Μακεδόνων, και σχεδόν ίσος προς εκείνο των Μουσουλμάνων ολόκληρης της Γιουγκοσλαβίας. [...]

Η πλήρης εθνική και πολιτισμική ακεραιότητα του σερβικού λαού αποτελεί ιστορικό και δημοκρατικό του δικαίωμα, ασχέτως σε ποια δημοκρατία ή επαρχία τυχαίνει αυτός να βρίσκεται. [...]

Προκειμένου να ικανοποιηθούν τα νόμιμα συμφέροντα της Σερβίας, είναι αναπόφευκτη η αναθεώρηση του εν λόγω συντάγματος. Οι αυτόνομες επαρχίες πρέπει να μετατραπούν σε αληθινά αναπόσπαστα μέρη της Δημοκρατίας της Σερβίας, με την παραχώρηση σ' αυτές ενός βαθμού αυτονομίας ο οποίος δε θα καταλύει την ακεραιότητα της Δημοκρατίας και θα επιτρέπει τη δράση προς όφελος των κοινών συμφερόντων της ευρύτερης κοινότητας.

Το ατυχές ζήτημα της σερβικής κρατικής υπόστασης δεν είναι άλλωστε το μόνο το οποίο θα πρέπει να διορθωθεί με τροποποιήσεις του συντάγματος. Το σύνταγμα του 1974 μετέτρεψε τη Γιουγκοσλαβία σε μια άκρως ασταθή κρατική κοινότητα, η οποία τείνει να εξετάζει εναλλακτικές λύσεις διαφορετικές από τη γιουγκοσλαβική, όπως έχει καταστεί σαφές από πρόσφατες δηλώσεις δημόσιων προσώπων της Σλοβενίας καθώς και από προηγούμενες τοποθετήσεις πολιτικών της Μακεδονίας. Αυτές οι μέριμνες και αυτός ο κατακερματισμός οδηγούν στην αντίληψη πως η Γιουγκοσλαβία διατρέχει τον κίνδυνο της περαιτέρω διάβρωσης. Το σερβικό έθνος δεν μπορεί υποτακτικά να περιμένει να δει τι θα του φέρει το μέλλον σε μια τέτοια κατάσταση αβεβαιότητας. Επομένως, πρέπει

να δοθεί η ευκαιρία σε όλα τα έθνη, μέσα στο πλαίσιο της Γιουγκοσλαβίας, να εκφράσουν τις επιθυμίες και τις προθέσεις τους. Τότε θα μπορούσε και η Σερβία να δηλώσει και να προσδιορίσει τα δικά της εθνικά συμφέροντα. [...]

Εφόσον το σερβικό έθνος, μέσα στο πλαίσιο της Σερβίας, δεν συμμετέχει σε ίση βάση σε ολόκληρη τη διαδικασία της λήψης και της εφαρμογής των αποφάσεων, η Γιουγκοσλαβία δεν μπορεί να είναι ισχυρή και τότε θα τεθεί υπό αμφισβήτηση η ίδια η ύπαρξη της Γιουγκοσλαβίας ως μιας δημοκρατικής και σοσιαλιστικής κοινότητας.

Μια ολόκληρη περίοδος ανάπτυξης της γιουγκοσλαβικής κοινότητας και της Σερβίας έληξε ξεκάθαρα μέσα σε μια κατάσταση μιας ιστορικά παρωχημένης ιδεολογίας, μιας γενικής στασιμότητας και μιας ακόμη πιο ολοφάνερης οπισθοδρόμησης στην οικονομική, την πολιτική, την ηθική και την πολιτισμική σφαίρα. Η κατάσταση αυτή κάνει επιτακτική την ανάγκη μεταρρύθμισης ολόκληρης της κυβερνητικής δομής και της κοινωνικής οργάνωσης της γιουγκοσλαβικής κοινωνίας των εθνών. Η μεταρρύθμιση αυτή πρέπει να είναι βαθύτατη και προσεκτικά μελετημένη αλλά και ορθολογικά θεμελιωμένη, και να εφαρμοστεί αποφασιστικά, ώστε να επιτρέψει την ταχεία και ευεργετική ενσωμάτωση στον σύγχρονο κόσμο μέσω της κοινωνικής δημοκρατίας [...]

<http://www.haverford.edu/relg/sells/reports/memorandumSANU.htm>

Προσπαθείστε να σκεφτείτε για ποιους λόγους θέλησε ο Τίτο να περιορίσει τη σερβική επιρροή μέσα στους κόλπους της κομμουνιστικής Γιουγκοσλαβίας. Μήπως συνέβαλαν σ' αυτό οι εντάσεις τις οποίες δημιούργησε η πανσερβική πολιτική της μεσοπολεμικής περιόδου; Ήταν δικαιολογημένη η δυσaráεσκεια των μελών της Σερβικής Ακαδημίας; Γνωρίζετε αν συμμερίζονταν τις ίδιες αντιλήψεις οι εκπρόσωποι των άλλων δημοκρατιών της Γιουγκοσλαβίας;

Δ-15. Ένας Σλοβένος τοποθετείται στο γλωσσικό ζήτημα την εποχή της κομμουνιστικής Γιουγκοσλαβίας (1987)

Οι σχέσεις στο εσωτερικό της Γιουγκοσλαβίας σίγουρα θα ήταν ιδανικές αν οι Σλοβένοι γνώριζαν τα

σερβοκρατικά ή ίσως και τα σερβικά και τα κροατικά ως χωριστές γλώσσες ή ενδεχομένως, ακόμη και τα μακεδονικά· αν οι Σέρβοι και οι Κροάτες γνώριζαν τα σλοβενικά και τα μακεδονικά κι αν οι Μακεδόνες μιλούσαν καμιά δυο γλώσσες ακόμη εκτός από τη δική τους. Στην πράξη, όπως έχουν τα πράγματα, οι Σλοβένοι προσπαθούν να διατηρήσουν μια τέτοια σχέση. Για παράδειγμα, τα παιδιά στη Σλοβενία διδάσκονται τη σερβοκροατική γλώσσα από το δημοτικό σχολείο, ως υποχρεωτικό μάθημα. Ωστόσο, συνήθως οι Σέρβοι και οι Κροάτες δεν μαθαίνουν στο δημοτικό τα σλοβενικά. Αυτό σημαίνει πως ασύνειδα εφαρμόζουμε μονόπλευρα την αρχή [της γλωσσικής ισότητας]. Τα σλοβενικά είναι μια δεύτερης διαλογής γλώσσα στη Γιουγκοσλαβία, ένα γεγονός το οποίο επιβεβαιώνεται ακόμη κι από την πιο επιφανειακή επισκόπηση της κατάστασης και για το οποίο έχουν φτιαχτεί χιλιάδες ανέκδοτα. Οι Σέρβοι και οι Κροάτες έχουν επίγνωση του γεγονότος ότι δεν τους είναι εντελώς απαραίτητη η γνώση της σλοβενικής γλώσσας. Οι διάφορες επαφές που έχουν με τους Σλοβένους τους διδάσκουν ότι οι Σλοβένοι είναι πρόθυμοι, στις περισσότερες περιπτώσεις, να τους μιλούν όχι στα σλοβενικά αλλά στη δική τους γλώσσα. Φαντάζομαι ότι όταν ένας Κροάτης ή ένας Σέρβος ακούει την άποψη ότι ίσως θα χρειαζόταν να μάθει και αυτός τα σλοβενικά, αναρωτιέται, όπως είναι πολύ λογικό: «Γιατί να μάθω σλοβενικά, όταν θα μπορούσα να χρησιμοποιήσω το χρόνο μου για να μάθω μια άλλη γλώσσα που θα μπορούσε να μου χρησιμεύσει σε πιο επείγουσες υποθέσεις, σε ζητήματα πιο πιεστικά για την καθημερινή μου ζωή, και από τα οποία εξαρτάται η ευημερία μου και η πρόοδος μου;».

Πολλοί Σλοβένοι άλλωστε, και ιδίως αυτοί οι οποίοι εργάζονται σε ομοσπονδιακές θέσεις, θεωρούν τη γνώση της σερβοκροατικής γλώσσας ηθική τους υποχρέωση, με την ελπίδα πως δίνοντας το καλό παράδειγμα θα πείσουν τους άλλους πολίτες να μάθουν και αυτοί τα σλοβενικά. Νομίζω πως αυτή η αντίληψη είναι λάθος και πως στο τέλος θα έπρεπε και οι Σλοβένοι ν' αναρωτηθούν κι αυτοί, όπως κάνουν και οι άλλοι: «Γιατί θα έπρεπε να μάθω σερβοκροατικά, αφού θα μπορούσα να χρησιμοποιήσω τον ίδιο χρόνο για να μάθω κάποια πιο σημαντική γλώσσα; Γιατί να μη μαθαίνουν οι Σλοβένοι αγγλικά, γερμανικά ή ρωσικά, αντί για σερβοκροατικά;».

Η απάντηση βρίσκεται στο φόβο, που ήταν άλλωστε το χαρακτηριστικό των Σλοβένων εδώ και χίλια χρόνια. Φανταστείτε ένα Σλοβένο στο εξωτερικό, σε μια διπλωματική αποστολή ή στο στρατό. Έξαφνα ανακαλύπτει πως είναι μονάχος του, ολομόναχος μπροστά σε αντιπροσώπους της χώρας οι οποίοι μιλούν σερβοκροατικά. Το μόνο συμπέρασμα που μπορεί να βγάλει είναι πως βρίσκεται μπροστά στους αντιπροσώπους μιας χώρας που μιλά σερβοκροατικά και όχι μπροστά σε ορισμένα άτομα τα οποία εκπροσωπούν το σερβικό ή το κροατικό έθνος. Το γλωσσικό ζήτημα λοιπόν, γίνεται ζήτημα πατριωτισμού κι ακόμη, εν τέλει, προδοσίας. [...]

Και τώρα ανακλύπτει ένα από τα πιο σημαντικά ερωτήματα: πώς είναι δυνατό να συνδιαλεχτείς πρόσωπο με πρόσωπο με το κράτος, όταν σε κατακλύζει ο φόβος; Ο καθένας μας είχε τέτοιες εμπειρίες. Μπροστά στον διοικητή, τον κυβερνήτη, τον αυστηρό δάσκαλο – αργά ή γρήγορα – δεν μπορεί, θ' αρχίσεις να τραυλίζεις. Οι Σλοβένοι τραυλίζουν, όταν μιλούν τη γλώσσα της Γιουγκοσλαβίας. Μόνο στο σπίτι τους μπορούν να μιλήσουν καθαρά, στην οικογένεια και στους θεσμούς της δικής τους πατρίδας.

Επομένως, φαίνεται πως είναι αμφισβητήσιμη εκείνη η αρχή η οποία μας λέει πως στα πολυλειτουργικά κράτη οι άνθρωποι γίνονται ίσοι, αν μιλούν δυο ή περισσότερες γλώσσες. Μπορεί να γίνει δεκτή με μονόπλευρο τρόπο, αλλά ακόμη κι αυτός ο μονόπλευρος σεβασμός γι' αυτή την αρχή δεν είναι απαλλαγμένος από εσωτερικές αντιφάσεις. Λέγοντάς το αυτό, έχουμε κιάλας πει ότι η Γιουγκοσλαβία δεν είναι μια χώρα ίσων μεταξύ τους εθνών και γλωσσών, κι ακόμη ότι, αν πάρουμε υπόψη μας τα πρακτικά προβλήματα που ανακύπτουν, δεν μπορεί ποτέ να γίνει τέτοια.

Το γλωσσικό πρόβλημα όμως [...] δεν σημαίνει πως το εθνικό ζήτημα των Σλοβένων ξεκινά από το γλωσσικό ζήτημα.

Stokes, σ. 283-284.

Ποια είναι η δική σας γνώμη για τη δυσφορία αυτού του Σλοβένου σχετικά με την ασυμμετρία των σχέσεων οι οποίες χαρακτήριζαν την τυπικά εξισωτική Γιουγκοσλαβική Ομοσπονδία; Θα μπορούσε να υπάρξει πρακτική λύση σ' αυτό το πρόβλημα;

Δ-16. Η Διακήρυξη του Μάη της Σλοβενικής Δημοκρατικής Ένωσης (1989)

Εμείς, οι οποίοι υπογράφουμε αυτήν τη διακήρυξη, δηλώνουμε τα εξής:

1. Θέλουμε να ζήσουμε στους κόλπους ενός κυρίαρχου κράτους του σλοβενικού έθνους.

2. Ως κυρίαρχο κράτος θέλουμε να μπορούμε να ορίζουμε μόνοι μας τις σχέσεις μας με τα νοτιοσλαβικά ή τα άλλα έθνη της αναμορφωμένης Ευρώπης.

Σχετικά με τις ιστορικές βλέψεις πολιτικής ανεξαρτησίας του σλοβενικού έθνους, το σλοβενικό κράτος μπορεί να στηριχτεί στις εξής βάσεις:

- Σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών.

- Δημοκρατία, η οποία συμπεριλαμβάνει τον πολιτικό πλουραλισμό.

- Κοινωνική ευταξία, η οποία θα εγγυάται την πνευματική και υλική ευημερία των ανθρώπων, σύμφωνα με τις πραγματικές συνθήκες και τους ανθρώπινους πόρους τους οποίους διαθέτουν οι πολίτες της Σλοβενίας.

Repe, σ. 198.

Η Διακήρυξη του Μάη δημοσιεύτηκε στις 8 Μαΐου του 1989, από το πρώτο κόμμα της αντιπολίτευσης, τη Σλοβενική Δημοκρατική Ένωση (Slovenska Demokratska Zveza). Το κόμμα αυτό βρέθηκε κατόπιν στην κυβέρνηση μαζί με άλλα κόμματα της αντιπολίτευσης που ενώθηκαν το 1990 στον συνασπισμό DEMOS. Η Διακήρυξη του Μάη υπογράφηκε επίσης από αρκετά άλλα κόμματα και ομάδες της αντιπολίτευσης.

Αναλύστε το κείμενο που διαβάσατε παραπάνω.

Δ-17. Ποδόσφαιρο κι εθνικισμός – ένας κροάτης οπαδός αναπολεί το ταξίδι του στο παιχνίδι της Παρτιζάν Βελιγραδίου με τη Δυναμό Ζάγκρεμπ (1989)

Ψιθυρίζεται ότι ετοίμασαν μερικά ζεστά σάντουιτς για μας στο Βελιγράδι. Τζάμπα μπήκαν όμως στον κόπο. Η ατμόσφαιρα ζεσταίνεται καθώς το ούισκου και το κονιάκ εξαφανίζεται και τα νεύρα μας ανά-

βουν. Μέσα στο βαγόνι, καθώς φτάναμε, δεν μπορούσαν παρά να ακουστούν οι τρομοκρατικές φωνές: «Όλοι αυτοί από το Ζάγκρεμπ, το αίμα τους είναι γαλανόλευκο!» Ακούστηκαν και κάτι εθνικά άσματα. Στο κάτω - κάτω ταξιδεύουμε προς το Βελιγράδι και σ' αυτούς τους καιρούς αναβρασμού η παρουσία δυο εντελώς ανεκτικών αστυνομικών δεν μας εμποδίζει να πιάσουμε ένα τραγουδί που ήταν μέχρι πρόσφατα αδιανόητο ν' ακουστεί δημόσια: «Θα πεθάνω για σένα Δυναμό, όπως πέθανε ο Στέπαν Ράντιτς για τους Κροάτες!» Μπορείς να νιώσεις την εθνική φόρτιση της ατμόσφαιρας, και τα πάντα αφορούν τη Δυναμό, το Ζάγκρεμπ, την Κροατία, ώστε όταν ρωτά κανείς έναν εικοσιδυάχρονο φοιτητή οικονομικών από μια καλοστεκούμενη οικογένεια γιατί πηγαίνει στο Βελιγράδι, όταν σήμερα τα πράγματα είναι επικίνδυνα και όταν του υπέδειξαν πως θα ήταν καλύτερα να καθόταν σπίτι του, ο μελλοντικός οικονομολόγος μας λέει: «Ταξιδεύουμε, επειδή αγαπάμε τη μόνη αληθινή ομάδα μας στο Ζάγκρεμπ, άλλο τίποτε δεν μας ικανοποιεί». [...]

Φτάνουμε κοντά στο στάδιο, ουρλιαχτά ακούγονται από τις κερκίδες, ο τρούλος του Αγίου Σάββα λάμπει πάνω από τις κορυφές αυτού του κολοσσού της Παρτιζάν. Η νότια μεριά είναι γεμάτη από τους «νεκροθάφτες» ή όπως αλλιώς τους λένε, γεμάτους σημαίες, σε συναισθηματικό ντελίριο. Μια χωριστή κερκίδα έχει κρατηθεί για τους επισκέπτες από το Ζάγκρεμπ, ώστε να είναι αδύνατη κάθε επαφή. Κραυγές από τους οπαδούς της Παρτιζάν: «Παρτιζάν, Παρτιζάν, ομαδάρα! Ο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς είναι περήφανος για μας!». Αλλά δεν εκτοξεύονται τόσες πολλές βρισιές, όσες είχαμε συνηθίσει ν' ακούμε τα τελευταία χρόνια.

www.badblueboys.hr

Οι άνθρωποι συχνά εκφράζουν την ταυτότητά τους υποστηρίζοντας τη μια ή την άλλη αθλητική ομάδα. Στις κοινωνίες, όπου απαγορεύεται η ανοιχτή εκδήλωση των εθνικών αισθημάτων, όπως συνέβαινε στην κομμουνιστική Γιουγκοσλαβία, η υποστήριξη ορισμένων ποδοσφαιρικών ομάδων ήταν ένα μέσο για να εκφραστούν εθνικές ταυτότητες. Από τις τέσσερις ισχυρότερες ποδοσφαιρικές ομάδες της Γιουγκοσλαβίας, οι δυο ήταν της Κροατίας και οι δυο της Σερβίας. Τα «μπλε παλιόπαιδα» («bad blue boys») υποστήριζαν τη Δυναμό του Ζάγκρεμπ, οι «τορτσίντα» τη Χαϊντούκ του Σπλιτ, οι

«ντέλιγιε» («γενναίοι») ήταν οπαδοί του Ερυθρού Αστέρα του Βελιγραδίου και οι «γκρόμπαρι» («νεκροθάφτες») ήταν με την Παρτιζάν Βελιγραδίου. Οι συμπλοκές μεταξύ των οπαδών έγιναν πιο βίαιες στην πορεία προς την πτώση της Γιουγκοσλαβίας και κορυφώθηκαν το 1990 σ' έναν αγώνα μεταξύ της Δυναμό και του Ερυθρού Αστέρα.

 Γιατί, κατά τη γνώμη σας, το ποδόσφαιρο έγινε τόσο σημαντικό μέσο για την έκφραση της εθνικής ταυτότητας; Γιατί οι οπαδοί επικαλούνταν τον Στέπαν Ράντιτς και τον Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς; Περιγράψτε εθνικές συγκρούσεις σε πρόσφατες ποδοσφαιρικές αναμετρήσεις. Πιστεύετε ότι οι ποδοσφαιρικές ομάδες μπορούν να εκφράσουν άλλες ταυτότητες εκτός από τις εθνικές, για παράδειγμα τοπικές ταυτότητες, οι οποίες να είναι εξίσου ασύμβατες μεταξύ τους; Θα μπορούσατε να βρείτε σχετικά παραδείγματα από τη χώρα σας;

Δ-18. Η συγγραφέας Ντούμπραβκα Ούγκρεσιτς οικτίρει τις διαιρέσεις και τους πολέμους της δεκαετίας του 1990

Αναρωτήθηκα άραγε ποτέ μου, σε ποιο βαθμό είμαι προϊόν όλων αυτών των χρόνων που εργάστηκα μέσα σ' αυτό το σύστημα που ζω και σε ποιο βαθμό είμαι δημιούργημα του εαυτού μου; Και τώρα δεν είμαι ΚΑΝΕΝΑΣ, είμαι απλώς ένα νούμερο χωρίς ταυτότητα, η ανώνυμη ανθρώπινη σάρκα παραδομένη στα χέρια των πολέμαρχων, αυτό δεν είμαι; Γιατί αυτοί, οι πολέμαρχοι, παίρνουν τις αποφάσεις σ' όνομά μου χωρίς να με ρωτούν σε ποιο κράτος θα ζήσω, σε ποια γλώσσα θα γράφω, σε ποια κουλτούρα θ' ανήκω. Αυτοί αποφασίζουν αν θα δώσουν ή θα πάρουν τη ζωή του διπλανού μου ή του φίλου μου. Αν θα καταστρέψουν την πόλη μου. Αν θ' αλλάξουν τ' όνομα του δρόμου μου. Αυτοί σβήνουν το παρελθόν μου και αυτοί ορίζουν το μέλλον μου. [...]

Ugresic, σ. 121.

 Η Ντούμπραβκα Ούγκρεσιτς (γεννήθηκε το 1949) είναι μια γνωστή συγγραφέας η οποία εγκατέλειψε την Κροατία το 1993, επειδή διαφώνησε με τη συντριπτική πλειονότητα της κοινής γνώμης στα ζητήματα του πολέμου και της εθνικής ενότητας.

 Ποια συναισθήματα εκφράζει η συγγραφέας; Πώς επηρέασαν οι πολιτικές αλλαγές τη ζωή των απλών ανθρώπων; Αναλογίστηκαν οι πολιτικοί τούς τρόπους με τους οποίους οι αποφάσεις τους θα μπορούσαν να επηρεάσουν τη ζωή των απλών ανθρώπων; Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο, μπορούμε άραγε να θεωρήσουμε την πολιτική προπαγάνδα ως έναν τρόπο με τον οποίο οι πολιτικοί πείθουν τους απλούς ανθρώπους για την ορθότητα της πολιτικής τους;

Δ-19. Η σχέση μεταξύ κροατικής και σερβικής γλώσσας – η άποψη του κροάτη γλωσσολόγου Στέφανου Μπάμπιτς (2003)

Εξετάζοντας τα γλωσσικά κριτήρια της κροατικής και της σερβικής, μπορούμε εύκολα να προσδιορίσουμε τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ τους. Θα μπορούσαμε να αναπτύξουμε εκτενείς θεωρίες γι' αυτές, αλλά καλύτερα να περιοριστούμε, για την ώρα, σ' αυτό το σημείο. Ας πάρουμε ένα προφανές παράδειγμα. Όταν αναζητούμε ραδιοφωνικούς σταθμούς, ακούμε διάφορες γλώσσες, και ξέρουμε ποια γλώσσα είναι ποια, αν την γνωρίζουμε κάπως. Έτσι, ξεχωρίζουμε τα ιταλικά, τα γαλλικά, τα ισπανικά και τα ρωσικά [...] Με τον ίδιο τρόπο ξεχωρίζουμε διαφορές μεταξύ των κροατικών και των σερβικών. Όταν στον τάδε ραδιοφωνικό σταθμό ακούμε μια εκπομπή να ξεκινά: [...] «Danas je 30. Kolovoza. Meteorolozi najavljuju lijero i vedro vrijeme» («Σήμερα έχουμε 30 Αυγούστου. Οι μετεωρολόγοι προβλέπουν ηλιοφάνεια και καιρό αίθριο»), ξέρουμε πως είναι κροατικός και όταν ακούμε στον δείνα σταθμό [...] «Danas je 30. avgusta. Meteorolozi najavljuju lero i vedro vreme», τότε ξέρουμε πως είναι σερβικός.

www.fokus-tjednik.hr

 Τον 19^ο αιώνα οι τυποποιημένες «εθνικές» λογοτεχνικές γλώσσες αναδύθηκαν μέσα από τις διάφορες διαλέκτους και υποδιαλέκτους οι οποίες μιλιούνταν στις διάφορες περιοχές. Στην περίπτωση των Κροατών, οι γλωσσολόγοι του 19^{ου} αιώνα διάλεξαν, ανάμεσα στις τρεις κύριες διαλέκτους (στοκαβιανή, καϊκαβιανή και τσακαβιανή), τη στοκαβιανή ως βάση της τυποποιημένης κοινής γλώσσας. Η διάλεκτος αυτή ήταν η πλησιέστερη στα σερβικά, κι επίσης ήταν, στην

πραγματικότητα, η βάση της τυποποιημένης σερβικής γλώσσας. Τον καιρό της κομμουνιστικής Γιουγκοσλαβίας αυτή η τυποποιημένη γλώσσα ονομαζόταν συχνά σερβοκροατικά ή κροατοσερβικά και υποστηριζόταν συχνά πως στην πραγματικότητα οι Σέρβοι και οι Κροάτες είχαν κοινή γλώσσα, αλλά απλά χρησιμοποιούσαν διαφορετικά αλφάβητα. Τον καιρό της διάλυσης της Γιουγκοσλαβίας και της διαμόρφωσης των νέων εθνικών κρατών κυριάρχησε η ιδέα πως τα σερβικά και τα κροατικά είναι δυο εντελώς διαφορετικές μεταξύ τους γλώσσες, και μάλιστα ορισμένοι εντόπισαν και μια τρίτη χωριστή γλώσσα, τα βοσνιακά.

 Ποια είναι η πραγματική άποψη του γλωσσολόγου σχετικά με τη σερβοκροατική διαμάχη για τη γλώσσα; Διαβάστε προσεκτικά τα δυο παραθέματα που χρησιμοποιοιεί. Εσείς τι πιστεύετε σχετικά με τις χειροπιαστές διαφορές των δυο προτάσεων; Δικαιολογούν την άποψη ότι βρισκόμαστε μπροστά σε δυο διαφορετικές γλώσσες;

Δ-20. Αντιδράσεις για την προβολή στην Κροατία μιας σερβικής ταινίας με κροατικούς υπότιτλους (1999)

«Vezite se, rolecimo» («Προσδεθείτε, απογειωνόμαστε»), λέει ο ήρωας στην οθόνη και γράφεται από κάτω: «Vezite se, rolijecemo». Ακριβώς. Έπειτα: «Beograd, jesen 1991» («Βελιγράδι, φθινόπωρο του 1991») εμφανίζεται στη σκηνή σε λατινικό αλφάβητο και από κάτω ο λατινικός υπότιτλος επεξηγεί: «Beograd, jesen 1991». Τρέλα στο σινεμά! Γέλια, δάκρυα χαράς, ενθουσιαστικά ποδοκροτήματα, και δεν έχει καν περάσει ούτε το πρώτο λεπτό της ταινίας. Δε χωρά συζήτηση, αυτό είναι το πιο τρελό κινηματογραφικό επίτευγμα στην ιστορία του κινηματογράφου· θα μπορούσε ίσως, να συγκριθεί με τις αρχές των αμερικανικών βουβών κωμωδιών. Πρόκειται βέβαια, για το «Τραύματα και υπότιτλοι», την πρώτη σερβική ταινία σε επίσημη και κυρίαρχη κροατική διανομή [...] Όλα τα υπόλοιπα είναι κίολας μύθος.

Jurak.

Τι συμπεράσματα μπορείτε να βγάλετε από τα παραπάνω σχετικά με το ζήτημα της σερβοκροατικής γλώσσας; Γιατί παίζει η γλώσσα σημαντικό ρόλο στην εθνική ταυτότητα; Είναι το ζήτημα της γλώσσας αποκλειστικά θέμα των γλωσσολόγων ή μήπως έχουν δικαίωμα να ασχολούνται μαζί του και οι μη ειδικοί; Γιατί το ζήτημα της σερβοκροατικής γλώσσας οδηγεί σε αστείες καταστάσεις;

Δ-21. Η διχασμένη ταυτότητα μιας κοπέλας στην Κροατία

Δεν μου αρέσουν οι αποτυχημένοι. Οι περιθωριακοί. Οι άνθρωποι που είναι υποχρεωμένοι να χαμογελούν. Και να είναι ευγενικοί. Ούτε και γουστάρω τους Σέρβους στην Κροατία. Όταν έλεγαν: «Μπάμπιτς», πάντοτε πρόσθεταν: «Από την Κόρτσουλα³⁵». Και δεν είναι από την Κόρτσουλα. Αλλά από τη Νταλμάτινσκα Ζαγκόρα. Από τα γ...ένα τα δάση, εκεί που το Μπάμπιτς είναι κάτι άλλο. Υπάρχουνε και Μπάμπιτς Κροάτες. Αλλά ο Μπάμπιτς Κροάτης ποτέ δεν εξηγεί. Και δεν προσθέτει: «Από την Κόρτσουλα». [...]

Αλλά και πάλι, κάποιιοι άνθρωποι είναι Σέρβοι, νιώθουν Σέρβοι. Τους φαίνεται φυσιολογικό πράγμα να 'σαι Σέρβος. Ξέρεις. Μαμά Σέρβα, παππούς θαμένος στο σερβικό κοιμητήριο στο Μπένκοβατς, όπου ανάμεσα στο ψηλό γρασίδι κάτι είναι γραμμένο με κυριλλικά γράμματα πάνω στην ταφόπετρα, έχουνε και τη γιορτή του οικογενειακού προστάτη αγίου, τους μαλλιαρούς παπάδες τους, που παντρεύονται κι από πάνω... Και όταν ένας μικρούλης Σέρβος γεννιέται τον λένε Αλίμπιγιε ή Σάββα ή Τανάσιγιε. Κι αυτό το σερβικό αγοράκι μαζί με το σερβικό κοριτσάκι, τη Λεποσάβα, ξέρουν από γεννησιμιού τους πως είναι Σέρβοι. Όλα τούς είναι πεντακάθαρα. Μπορεί πού και πού να λένε πως είναι από την Κόρτσουλα, αλλά το ξέρουν πως δεν είναι. Το πιάνεις αυτό; Αλλά εγώ. Η δική μου περίπτωση. Αυτό είναι το πρόβλημα. Σέρβα δεν είμαι. Και πάλι, πρέπει να προσθέτω την «Κόρτσουλα». Σέρβα δεν είμαι! Τώρα, αυτήν εδώ τη στιγμή, ευχαρίστως θα σηκωνόμουν επάνω και θα πήγαινα να φωνάξω στο σκοτάδι, «Δεν είμαι Σέρβα!!!».

Rudan, σ. 14-15.

35 Δαλματικό νησί της Κροατίας.

Το κείμενο αυτό είναι ένα απόσπασμα από το μυθιστόρημα *Αυτί, Λαιμός, Μαχαίρι*, της Βέντρανας Ρούνταν – συγγραφέας και δημοσιογράφου, γεννημένη το 1949. Κεντρικός χαρακτήρας είναι η Τόνκα Μπάμπιτς, κόρη Κροάτισσας και Σέρβου.

Περιγράψτε τα προβλήματα ταυτότητας που αντιμετωπίζει η Τόνκα. Ποια είναι τα εθνικά της αισθήματα; Πώς εξηγείτε την ιδέα ότι το « Μπάμπιτς – Κροάτης» δεν έχει ανάγκη συμπληρωματικών επεξηγήσεων της προέλευσής του, αλλά το «Μπάμπιτς – Σέρβος» έχει; Έχει τύχει ν' ακούσετε για παρόμοιες καταστάσεις διχασμένης εθνικής ταυτότητας στη δική σας χώρα;

III. Ξεπερνώντας τον εθνικισμό;

Δ-22. Η Γενική Συμφωνία Πλαίσιο για την Ειρήνευση στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη (1995)

Η Δημοκρατία της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, η Δημοκρατία της Κροατίας και η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας (στο εξής, τα «Συμβαλλόμενα Μέρη»),

Αναγνωρίζοντας την ανάγκη να επιτευχθεί ένας συνολικός διακανονισμός, ο οποίος θα τερματίσει την τραγική σύγκρουση στην περιοχή,

Επιθυμώντας να συμβάλουν σ' αυτό τον σκοπό και να προαγάγουν μια διαρκή ειρήνη και σταθερότητα,

Επιβεβαιώνοντας την προσήλωσή τους στις Από Κοινού Συμφωνημένες Βασικές Αρχές, οι οποίες εκδόθηκαν την 8^η Σεπτεμβρίου του 1995, στις Περαιτέρω Από Κοινού Συμφωνημένες Βασικές Αρχές, οι οποίες εκδόθηκαν την 26^η Σεπτεμβρίου του 1995 και στις συμφωνίες της ανακωχής της 14^{ης} Σεπτεμβρίου και της 5^{ης} Οκτωβρίου του 1995,

Επισημαίνοντας τη συμφωνία της 29^{ης} Αυγούστου 1995, η οποία εξουσιοδότησε την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας να υπογράψει, εκ μέρους της Σερβικής Δημοκρατίας³⁶, εκείνα τα μέρη του σχεδίου ειρήνης τα οποία αφορούν στην τελευταία, με την υποχρέωση η συμφωνία η οποία θα επιτευχθεί να εφαρμοστεί με αυστηρότητα και συνέπεια,

Έχουν συμφωνήσει τα εξής:

Άρθρο I

Τα Συμβαλλόμενα Μέρη θα διεξάγουν τις μεταξύ τους σχέσεις σε συμφωνία με τις αρχές οι οποίες εκτίθενται στον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών καθώς και με την Τελική Πράξη του Ελσίνκι και με τις υπόλοιπες ρήτρες του Οργανισμού για την

Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη. Ειδικότερα, τα Συμβαλλόμενα Μέρη θα σέβονται πλήρως την κυρίαρχη ισότητα των άλλων Συμβαλλομένων Μερών, θα διευθετούν τις μεταξύ τους διαφορές με ειρηνικά μέσα και θ' αποφεύγουν κάθε ενέργεια, με τη χρήση βίας ή την απειλή χρήσης βίας ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο, η οποία θα θίγει την εδαφική ακεραιότητα ή την πολιτική ανεξαρτησία της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης ή οποιουδήποτε άλλου Κράτους.

Άρθρο II

Τα Συμβαλλόμενα Μέρη αποδέχονται και υιοθετούν τις διευθετήσεις που έχουν επιτευχθεί σε σχέση με τις στρατιωτικές όψεις του ειρηνευτικού διακανονισμού και τις όψεις της περιφερειακής σταθεροποίησης, όπως αυτές εκθέτονται στις Συμφωνίες του Παραρτήματος 1Α και του Παραρτήματος 1Β της παρούσης Συμφωνίας. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη θα σέβονται πλήρως και θα προωθήσουν την εκπλήρωση των υποχρεώσεων οι οποίες εκθέτονται στο Παράρτημα 1Α και θα συμμορφωθούν πλήρως με τις υποχρεώσεις τους, όπως αυτές εκθέτονται στο Παράρτημα 1Β.

Άρθρο III

Τα Συμβαλλόμενα Μέρη αποδέχονται και υιοθετούν τις διευθετήσεις που έχουν επιτευχθεί σε σχέση με την οριοθέτηση των συνόρων μεταξύ των δυο Οντοτήτων, δηλαδή της Ομοσπονδίας της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης και της Σερβικής Δημοκρατίας, όπως αυτές εκθέτονται στη Συμφωνία του Παραρτήματος 2. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη θα σέβονται πλήρως και θα προωθήσουν την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που εκθέτονται στο Παράρτημα αυτό.

Άρθρο IV

Τα Συμβαλλόμενα Μέρη αποδέχονται και υιοθετούν

³⁶ Republika Srpska: Σερβική Δημοκρατία [της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης]- η κρατικού τύπου πολιτική οντότητα των κατοικημένων από Σέρβους περιοχών της Βοσνίας και της Ερζεγοβίνης.

τις διευθετήσεις που έχουν επιτευχθεί σε σχέση με τις εκλογές της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, όπως αυτές εκθέτονται στο Παράρτημα 3 της παρούσης συμφωνίας. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη θα σέβονται πλήρως και θα προωθήσουν την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που εκθέτονται στο πρόγραμμα αυτό.

Άρθρο V

Τα Συμβαλλόμενα Μέρη αποδέχονται και υιοθετούν τις διευθετήσεις οι οποίες έχουν επιτευχθεί σε σχέση με το Σύνταγμα της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, όπως αυτές εκθέτονται στο Παράρτημα 4 της παρούσης συμφωνίας. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη θα σέβονται πλήρως και θα προωθήσουν την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που εκθέτονται στο πρόγραμμα αυτό.

Άρθρο VI

Τα Συμβαλλόμενα Μέρη αποδέχονται και υιοθετούν τις διευθετήσεις που έχουν επιτευχθεί σε σχέση με την ίδρυση ενός διαιτητικού δικαστηρίου, μιας Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, μιας Επιτροπής για τους Πρόσφυγες και τα Εκτοπισμένα Άτομα, μιας Επιτροπής για τη Συντήρηση των Εθνικών Μνημείων και των Δημόσιων Οργανισμών της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, όπως αυτές εκθέτονται στις Συμφωνίες των Παραρτημάτων 5 έως 9 της παρούσης συμφωνίας. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη θα σέβονται πλήρως και θα προωθήσουν την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που εκθέτονται στο πρόγραμμα αυτό.

Άρθρο VII

Αναγνωρίζοντας το γεγονός ότι η τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η προστασία των προσφύγων και των εκτοπισμένων ατόμων είναι ζητήματα ζωτικής σημασίας στην επίτευξη μιας διαρκούς ειρήνης, τα Συμβαλλόμενα Μέρη αποδέχονται τις προβλέψεις σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι οποίες εκθέτονται στο Πρώτο Κεφάλαιο της Συμφωνίας η οποία περιέχεται στο Παράρτημα 6, και αναλαμβάνουν να συμμορφωθούν πλήρως προς αυτές. Επίσης, τα Συμβαλλόμενα Μέρη αποδέχονται τις προβλέψεις σε σχέση με την προστασία των προσφύγων και των εκτοπισμένων ατόμων, οι οποίες εκθέτονται στο Πρώτο Κεφάλαιο της Σύμφωνίας που περιέχεται στο Παράρτημα 7, και αναλαμβάνουν να συμμορφωθούν πλήρως προς αυτές.

Άρθρο VIII

Τα Συμβαλλόμενα Μέρη αποδέχονται και υιοθετούν τις διευθετήσεις που έχουν επιτευχθεί σε σχέση με την εφαρμογή αυτής της Ειρηνευτικής Συμφωνίας,

συμπεριλαμβανομένων ιδιαίτερως εκείνων που αφορούν στις πολιτικές (μη στρατιωτικές) όψεις της εφαρμογής της, όπως οι τελευταίες εκθέτονται στη Συμφωνία του Παραρτήματος 10, καθώς και στη διεθνή αστυνομική δύναμη, όπως αυτή εκθέτεται στη Συμφωνία του Παραρτήματος 11. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη θα σέβονται πλήρως και θα προωθήσουν την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που εκθέτονται στο πρόγραμμα αυτό.

Άρθρο IX

Τα Συμβαλλόμενα Μέρη θα συνεργαστούν πλήρως με όλες τις οντότητες οι οποίες εμπλέκονται στην εφαρμογή αυτής της Ειρηνευτικής Συμφωνίας, όπως αυτές εκθέτονται στα Παραρτήματά της, ή που εξουσιοδοτούνται με οποιονδήποτε άλλο τρόπο από το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών για την εφαρμογή της υποχρέωσης όλων των Συμβαλλόμενων Μερών να συνεργαστούν στην έρευνα και την ποινική δίωξη των εγκλημάτων πολέμου και των λοιπών παραβιάσεων του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου.

Άρθρο X

Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας και η Δημοκρατία της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης αναγνωρίζονται αμοιβαία ως κυρίαρχα ανεξάρτητα Κράτη στο εσωτερικό των διεθνών τους συνόρων. Οι περαιτέρω όψεις της αμοιβαίας αναγνώρισής τους θα διευθετηθούν με ιδιαίτερες συνομιλίες.

Άρθρο XI

Η Συμφωνία τίθεται σε ισχύ άμα τη υπογραφή της. ΣΥΜΦΩΝΗΘΗΚΕ στο Παρίσι, σήμερα την 14η Δεκεμβρίου του 1995, σε εξίσου αυθεντικά κείμενα, στη βοσνιακή, την κροατική, την αγγλική και τη σερβική γλώσσα.

http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_id=379

Οι διαπραγματεύσεις για την ειρηνευτική συμφωνία με την οποία τερματίστηκε ο Πόλεμος της Βοσνίας διεξήχθησαν στο Ντσίτον των ΗΠΑ, αλλά η συμφωνία υπογράφηκε στο Παρίσι, με μάρτυρες τους εκπροσώπους του Ειδικού Διαπραγματευτή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ρωσίας, του Ηνωμένου Βασιλείου και των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Οι περισσότεροι από τους επιμέρους όρους της συμφωνίας περιγράφονται στα δώδεκα παραρτήματά της.

► **Εικ.30. Η Πράσινη Γραμμή που χωρίζει τη Λευκωσία (2003)**

Δ-23. Η Συνθήκη Κατανόησης, Συνεργασίας και Καλής Γειτονίας μεταξύ της Δημοκρατίας της Ουγγαρίας και της Ρουμανίας (1996)

Άρθρο 1°

Α. Η Δημοκρατία της Ουγγαρίας και η Ρουμανία (οι οποίες στο εξής θα αναφέρονται ως «τα Συμβαλλόμενα Μέρη») θα βασίζονται στο εξής τις μεταξύ τους σχέσεις επάνω στις αρχές της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, συνεργασίας και σεβασμού. [...]

Άρθρο 3°

Α. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη επιβεβαιώνουν ότι θ' αποφεύγουν, στις μεταξύ τους σχέσεις, τη χρήση ή την απειλή της χρήσης βίας εναντίον της εδαφικής ακεραιότητας ή της πολιτικής ανεξαρτησίας του έτερου Συμβαλλόμενου Μέρους καθώς και οποιοσδήποτε πράξεις δε συνάδουν με τους σκοπούς των Ηνωμένων Εθνών και της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι. Επίσης, θ' αποφεύγουν να υποστηρίξουν οποιοσδήποτε τέτοιες πράξεις και δε θα επιτρέπουν σε οποιοδήποτε τρίτο να χρησιμοποιήσει την επικράτειά τους για να προβεί σε παρόμοιες πράξεις εναντίον του έτερου

Συμβαλλόμενου Μέρους.

Β. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη θα διευθετούν οποιοσδήποτε διαφορές τυχόν ανακύπτουν μεταξύ τους, αποκλειστικά με ειρηνικά μέσα.

Άρθρο 4°

Τα Συμβαλλόμενα Μέρη επιβεβαιώνουν ότι, σύμφωνα με τις αρχές και τους κανόνες του διεθνούς δικαίου και τις αρχές της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι θα σέβονται το απαραβίαστο των συνόρων μεταξύ τους καθώς και την εδαφική ακεραιότητα του έτερου Μέρους. Επιπλέον, επιβεβαιώνουν ότι δεν έχουν εδαφικές αξιώσεις επί του έτερου και ότι δεν πρόκειται μελλοντικά να προβάλουν οποιοσδήποτε τέτοιες αξιώσεις.

Άρθρο 5°

Α. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη, εν όψει της πραγμάτωσης των σκοπών αυτής της Συνθήκης, θα θέσουν ένα κατάλληλο πλαίσιο συνεργασίας σε όλα τα κοινού ενδιαφέροντος πεδία. [...]

Άρθρο 7°

Α. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη θα διευρύνουν τις μεταξύ τους σχέσεις καθώς και τη συνεργασία τους στο πλαίσιο των διεθνών οργανισμών, συμπεριλαμβανομένων των περιφερειακών και των υποπεριφερειακών οργανισμών. Θα υποστηρίζουν αμοιβαία τις προσπάθειες του έτερου Μέρους που αποσκοπούν στην ενσωμάτωσή τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το ΝΑΤΟ και τη Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση. [...]

Άρθρο 14°

Τα Συμβαλλόμενα Μέρη θα προάγουν το κλίμα ανεκτικότητας και κατανόησης μεταξύ των πολιτών τους οι οποίοι έχουν διαφορετικές εθνοτικές, θρησκευτικές, πολιτισμικές και γλωσσικές καταβολές. Καταδικάζουν την ξενοφοβία και όλες εκείνες τις εκδηλώσεις οι οποίες βασίζονται στο φυλετικό, εθνοτικό ή θρησκευτικό μίσος ή στις διακρίσεις και τις προκαταλήψεις και θα λάβουν αποτελεσματικά μέτρα, προκειμένου να προλάβουν την εκδήλωση οποιωνδήποτε τέτοιων τάσεων.

Άρθρο 15°

1. Κατά τη ρύθμιση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των προσώπων τα οποία ανήκουν σε εθνικές μειονότητες που ζουν στην επικράτειά τους, τα Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν να εφαρμόζουν την *Σύμβαση Πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων*, εφόσον οι εγχώριες νομοθεσίες τους δεν συμπεριλαμβάνουν

περισσότερο ευνοϊκούς όρους σε σχέση με τα δικαιώματα των προσώπων που ανήκουν σε εθνικές μειονότητες.

2. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη χωρίς να θίγεται το περιεχόμενο της προηγούμενης παραγράφου, με στόχο την προστασία και την ανάπτυξη της εθνοτικής, πολιτισμικής, γλωσσικής και θρησκευτικής ταυτότητας της ουγγρικής μειονότητας στη Ρουμανία και της ρουμανικής μειονότητας στην Ουγγαρία, θα εφαρμόζουν ως νομικές τους υποχρεώσεις εκείνους τους όρους οι οποίοι καθορίζουν τα δικαιώματα των προσώπων τα οποία ανήκουν σε τέτοιες μειονότητες και τα οποία περιλαμβάνονται στα έγγραφα των Ηνωμένων Εθνών, του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη και του Συμβουλίου της Ευρώπης, τα οποία αναφέρονται στο Παράρτημα αυτής της Συνθήκης. [...]

Άρθρο 19°

1. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη θα υποστηρίζουν και θα διευκολύνουν την άμεση επαφή μεταξύ των πολι-

τών τους.

2. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη θα διευρύνουν τις προξενικές τους σχέσεις και θα απλοποιήσουν τη διάβαση των συνόρων και τον τελωνειακό έλεγχο μεταξύ τους, συμπεριλαμβανομένης της διάνοιξης νέων συννοριακών διαβάσεων και της διεύρυνσης των ήδη υπαρχουσών, στο μέτρο των δυνατοτήτων τους, προκειμένου να διευκολυνθεί η κυκλοφορία προσώπων και αγαθών. Θα συνάψουν τις συμφωνίες οι οποίες είναι απαραίτητες γι' αυτό τον σκοπό.

<http://www.htmh.hu/dokumentumok/asz-ro-e.htm>

Καταστρώστε έναν κατάλογο των κυριότερων προβλέψεων σε ζητήματα ασφάλειας και «υψηλής πολιτικής» που συμπεριλαμβάνονται στη ρουμανο-ουγγρική συνθήκη του 1996. Συμπεριλήφθηκαν όροι οι οποίοι να αφορούν άμεσα στη ζωή των απλών ανθρώπων; Ποια είναι η γνώμη σας σχετικά με τους τελευταίους; Ήταν δικαιολογημένοι;

Δ-24. Εκτίμηση, βασισμένη στην προσωπική εμπειρία των ίδιων των Ρουμάνων και Ούγγρων, όσον αφορά στις μεταξύ τους σχέσεις σε περιοχές με μεικτό πληθυσμό (2001)

	Υπάρχει σύγκρουση	Υπάρχει συνεργασία	Δεν ξέρω , δεν απαντώ
Εθνοτικά Ρουμάνοι (συνολικά)	3%	20%	77%
Εθνοτικά Ρουμάνοι (στην Τρανσυλβανία)	5%	46%	49%
Εθνοτικά Ούγγροι	6%	70%	24%

http://www.intercultural.ro/carti/interculturalitate_detaliu_capitol2-1.html#mirceakivu

Ποια συμπεράσματα μπορούμε να συναγάγουμε από τα αποτελέσματα αυτής της δημοσκόπησης; Ποια είναι η δική σας γνώμη σε σχέση με το γεγονός ότι οι άνθρωποι οι οποίοι ζούσαν στις μεικτές περιοχές της Τρανσυλβανίας θεωρούσαν σε ποσοστό μεγαλύτερο από τον εθνικό μέσο όρο (ο οποίος συμπεριελάμβανε επίσης σε μεγάλο βαθμό κατοίκους των άλλων περιοχών της Ρουμανίας) πως οι σχέσεις μεταξύ Ρουμάνων και Ούγγρων ήταν καλές;

Δ-25. Τα σπορ ως τρόπος για να ξεπεραστεί ο εθνικισμός – Ελληνοκύπριοι υποστηρίζουν μια τοπική τουρκοκυπριακή ποδοσφαιρική ομάδα (2003)

Υπάρχει και κάτι ακόμη που πρέπει να πούμε για την

Αφάνεια³⁷. Το χωριό έχει μια ποδοσφαιρική ομάδα η οποία παίζει στην πρώτη εθνική του βορά, αλλά βρίσκεται επικίνδυνα κοντά στον πάτο της κατάταξης και κινδυνεύει να πέσει στη δεύτερη εθνική του χρόνου. Μεθαύριο θα δώσει έναν πολύ κρίσιμο αγώνα από τον οποίο θα εξαρτηθεί αν θα μείνει στην

37 Κυπριακό χωριό, του οποίου οι ελληνοκύπριοι κάτοικοι έγιναν πρόσφυγες το 1974 και το οποίο τώρα κατοικείται αποκλειστικά από Τουρκοκυπρίους.

πρώτη εθνική ή όχι. Οι Ελληνοκύπριοι της Αφάνειας, μολονότι είναι πρόσφυγες εδώ και είκοσι εννέα χρόνια, αποφασίζουν να πάνε μαζικά στον αγώνα για να υποστηρίξουν τους συγχωριανούς τους σ' αυτό το κρίσιμο παιχνίδι. Έβαλαν μάλιστα ανακοίνωση στον ελληνοκυπριακό τύπο, καλώντας όλους τους Ελληνοκυπρίους της Αφάνειας να πάνε στον αγώνα.

Report, 46, σ. 27.

Τι είδους αλληλεγγύη εκφράζεται σ' αυτό το κείμενο; Συγκρίνετέ την με το κείμενο Δ-16. Τι παρατηρείτε;

Δ-26. Δυο απόψεις σχετικά με το άνοιγμα της Πράσινης Γραμμής ανάμεσα στο ελληνικό και το τουρκικό τμήμα της Κύπρου (23 Απριλίου 2003)

A. Ένας τουρκοκύπριος δάσκαλος από την Αμμόχωστο περιγράφει την επίσκεψη μιας ελληνοκυπριακής οικογένειας (2003)

Σήμερα είχαμε ένα ζευγάρι μουσαφίρηδες από την άλλη μεριά. Φαίνεται πως, όπως και τόσοι άλλοι Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι, θέλησαν κι αυτοί ν' αδράξουν την ευκαιρία και να επισκεφτούν ξανά τα μέρη, όπου είχαν γεννηθεί και πέρασαν ένα κομμάτι της ζωής τους. Ήθελαν να νιώσουν τη χαρά τού να είσαι σ' ένα αδιαίρετο νησί και να μοιραστούν και μ' άλλους τα συναισθήματα που όλον αυτό τον καιρό έμεναν ζωντανά μέσα στην καρδιά τους.

Δεν ήρθαν στο σπίτι μας, αλλά το αυτοκίνητό τους σταμάτησε ακριβώς στη γωνία του δρόμου. Φάνηκε πως ρωτούσαν να μάθουν τη διεύθυνση, ψάχνοντας να βρουν ένα δρόμο που από καιρό είχε πάρει άλλο όνομα. Αλλά οι γείτονες θυμήθηκαν αμέσως το παλιό όνομα, Οδός Μότσαρτ. Η γυναίκα μου κι εγώ έτυχε να βρισκόμαστε στην εξώπορτα. [...] Η κυρία Ελένη – το όνομά της το μάθαμε αργότερα – μας είπε: «Η γιαγιά μου έμενε σ' ένα αγρόκτημα κάπου εδώ κοντά. Ήθελα απλώς να έρθω να το δω. Έχω ακόμη τη θύμησή του. Η γιαγιά μου μ' έφερνε εδώ κι εγώ έπαιζα κάτω απ' τα δέντρα. Είχε δυο φοινικίες εδώ». [...] Τα χρόνια που πέρασαν είχαν φανεί αμείλικτα και το αγρόκτημα είχε ερειπωθεί μέσα στη γενική αδιαφορία. Αλλά η μια φοινικιά ήταν ακόμη εκεί. [...]

Τους καλέσαμε σπίτι μας. [...] Σαν Κύπριοι που είμαστε, δεν μας πήρε παραπάνω από ένα λεπτό για να γνωριστούμε.

Τότε η Ελένη είπε την ιστορία της. [...] «Ακουσα τα νέα στο ραδιόφωνο. Θα σήκωναν τα οδοφράγματα. Ήθελα μ' όλη μου την καρδιά να έρθω να δω το κτήμα της γιαγιάς μου. Είχα τόσες γλυκές αναμνήσεις από εδώ. Ζήτησα από τους γιατρούς να με αφήσουν, να μου δώσουν άδεια να έρθω να επισκεφτώ το σπίτι της γιαγιάς μου». [...]

Αυτός [ο Νικόλας] εξήγησε: «Έβλεπα στην τηλεόραση τις διαδηλώσεις σας. Τις φωνές και τις κραυγές του λαού, «Ειρήνη!», «Ειρήνη για όλους τους Κύπριους!». Ακόμη αντηχούν στ' αυτιά μου». Και συνέχισε: «Δεν μπορούσα άλλο να κρύψω αυτό που ένιωθα. Έβαλα τα κλάματα. Έκλαιγα για όλους μας. Έκλαιγα και καταριόμουν όλους αυτούς που κράτησαν τους Κυπρίους χωριστά. Δεν μας άξιζε να το πάθουμε αυτό».

Τα τελευταία του λόγια πάντοτε θα καίνε σαν φωτιά την καρδιά μου.

Report, 46, σ. 25.

B. Η εκτίμηση του Νίκου Αναστασίου, αναρτημένη στο διαδίκτυο

Τίποτε δεν θα είναι πια ίδιο, μετά από αυτό που έγινε χτες. Παραπάνω από δυο χιλιάδες Τουρκοκύπριοι και χίλιοι Ελληνοκύπριοι πέρασαν από τη μια μεριά στην άλλη, ενώ πολλοί πολιτικοί απλώς παρατηρούσαν, ανήμποροι να επεξεργαστούν μέσα στο στενό τους «σύμπαν» πόσο τεράστιο ήταν αυτό που συνέβαινε μπροστά στα μάτια τους. Για πρώτη φορά από το 1974 οι ίδιοι άνθρωποι που μας επέβαλαν όλους αυτούς τους περιορισμούς άρχισαν να τους παίρνουν πίσω. Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι πήγαιναν από τη μια μεριά στην άλλη, πήγαιναν, όπου ήθελαν, επισκέπτονταν τις πόλεις τους και τα χωριά τους, έβρισκαν αγαπημένους και από καιρό χαμένους φίλους χωρίς η αστυνομία να τους παίρνει από πίσω και να τους κάνει ερωτήσεις. Παντού, όπου πήγαιναν, υπήρχαν χαρά και καλωσορίσματα και γέλια και δάκρυα ευτυχίας. Ναι, παντού! Οι πολίτες βρίσκονται στ' αλήθεια πιο μπροστά από τους πολιτικούς. Αυτό που συμβαίνει, βέβαια, δεν είναι η διαρκής πολιτική λύση που χρειάζεται. Αλλά είναι ένας πανίσχυρος καταλύτης για τη λύση.

Report, 46, σ. 26.

Ποια στάση των απλών ανθρώπων απέναντι στην πολιτική και τους πολιτικούς αντανακλούν αυτά τα κείμενα; Σχολιάστε τα λόγια του Νικόλα: «Δεν μας άξιζε να το πάθουμε αυτό». Μπορούν οι απλοί άνθρωποι να παίξουν κάποιο ρόλο στο ξεπέραςμα του εθνικισμού; Πώς;
Γνωρίζετε άλλα παραδείγματα διαιρεμένων χωρών ή πόλεων στην Ευρώπη του 20^{ού} αιώνα;

Συμπερασματικό ερώτημα:

Αν στο παρελθόν ο εθνικισμός ενισχύθηκε μέσω της εκπαίδευσης, εσείς μπορείτε να σκεφτείτε κάποιον τρόπο για ν' απαλυνθούν οι εθνικές εντάσεις στο μέλλον;